

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**ФАКУЛЬТЕТ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ
КАФЕДРА ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

магістра

**на тему: «СЕРТИФІКАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВИВЧЕННЯ
ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ
ШКОЛИ»**

Виконала: студентка 1 курсу, групи 8.0132
спеціальності 013 «Початкова освіта»
освітньо-професійної програми «Початкова освіта»
Т. О. Прядка

Керівник: доцент кафедри дошкільної та
початкової освіти, к. пед. н., доцент _____
Ю. Є. Зубцова

Рецензент: доцент кафедри дошкільної та
початкової, доцент, к.пед.н. _____
О. О. Андрющенко

Запоріжжя
2023

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет соціальної педагогіки та психології
Кафедра дошкільної та початкової освіти
Рівень вищої освіти магістерський
Спеціальність 013 «Початкова освіта»
Освітньо-професійна програма «Початкова освіта»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри _____

«_____» _____ 20__ року

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТЦІ

Прядці Тетяні Олегівні

- 1. Тема роботи:** «Сертифікація як інструмент вивчення професійної компетентності вчителів початкової школи».
керівник роботи Зубцова Юлія Євгенівна, кандидат педагогічних наук, доцент
затверджені наказом ЗНУ від 26.09.2023 №1505-с
- 2. Строк подання студентом роботи:** _____
- 3. Вихідні дані до роботи:** матеріали виробничої практики, статистичних даних УЦОЯО.
- 4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, що належить розробити):** розглянути проблему професійної компетентності вчителів у наукових дослідженнях; визначити зміст та особливості проведення сертифікації для вчителів початкових класів; виокремити алгоритм дій учасника сертифікації; здійснити аналіз звітів за результатами сертифікації вчителів початкових класів 2020-2022 років (на матеріалах Українського центру оцінювання якості освіти; розробити рекомендації вчителям початкової школи щодо підвищення рівня їхньої професійної компетентності.
- 5. Перелік графічного матеріалу:** таблиця «Реєстрація на сертифікацію вчителів початкових класів (2020-2022 рр.) за українськими регіонами», 10 діаграм з результатами дослідження.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали консультанта	Дата, підпис	
		Завдання видав	Завдання прийняв
Вступ	Зубцова Ю. Є.	05.10.22 р.	05.10.22 р.
Розділ 1	Зубцова Ю. Є.	04.11.22 р.	04.11.22 р.
Розділ 2	Зубцова Ю. Є.	24.03.23 р.	24.03.23 р.
Висновки	Зубцова Ю. Є.	08.09.23 р.	08.09.23 р.
Додатки	Зубцова Ю. Є.	25.09.23 р.	25.09.23 р.

7. Дата видачі завдання: _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ п/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Збір та систематизація матеріалу	листопад	
2	Написання вступу	грудень	
3	Написання першого розділу	грудень-лютий	
4	Написання другого розділу	березень-травень	
5	Написання висновків	вересень	
6	Оформлення додатків	жовтень	
7	Оформлення роботи, рецензування	листопад	
8	Захист		

Студент _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник роботи _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 74 с., 1 таблиця, 10 рис., 54 джерела, 2 додатки.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати значущість процедури сертифікації у визначенні рівня професійної компетентності вчителів початкової школи.

Об'єкт дослідження – сертифікація у системі зовнішнього забезпечення якості освіти України.

Предмет дослідження – сертифікація як інструмент вивчення професійної компетентності вчителів початкової школи.

Методи дослідження: аналіз та узагальнення наукових джерел; спостереження, опитування.

Теоретичне значення роботи полягає в тому, що у роботі уточнено такі поняття як «професійна компетентність», «педагогічна компетентність», «сертифікація» та особливості її проведення для вчителів початкової школи.

Практичне значення роботи полягає в тому, що робота містить алгоритм дій учасника сертифікації та аналіз її результатів (2020-2022 рр.), що стане у нагоді вчителям, які будуть її проходити у майбутньому. Самостійно розроблені методичні рекомендації можуть бути використані вчителями початкових класів в процесі підвищення рівня їх професійної компетентності та педагогічної майстерності.

Галузь використання: заклади освіти.

ЕКСПЕРТНА ОЦІНКА, КОМПЕТЕНТНІСТЬ, ПЕДАГОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ, ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ, СЕРТИФІКАЦІЯ

SUMMARY

Priadka T.O. Certification as a tool for studying the professional competence of primary school teachers.

The qualification work consists of an introduction, 2 parts, findings, a list of references (54 items, 3 of foreign origin), and 2 addenda on 3 pages.

The research reveals the problem of features of certification as a tool for studying the professional competence of primary school teachers.

The research purpose: to theoretically substantiate the significance of the certification procedure in determining the level of professional competence of primary school teachers.

The research tasks:

1) consider the problem of professional competence of teachers in scientific research;

2) determine the content and features of certification for primary school teachers;

3) to single out the algorithm of actions of the certification participant;

4) to analyze reports based on the results of the certification of primary school teachers in 2020-2022 (based on the materials of the Ukrainian Center for Evaluation of the Quality of Education);

5) develop recommendations for primary school teachers to improve the level of their professional competence.

The research object of the qualifying work is the certification in the system of external quality assurance of education of Ukraine.

The research subject: certification as a tool for studying the professional competence of primary school teachers.

The part 1 “The theoretical aspect of the problem of assessing the level of professional competence of teachers”. In the part considers the notions: «competence», «professional competence» and «pedagogical competence». Specific

features of certification as a tool for external evaluation of teachers' pedagogical competence are determined, special attention is paid to the certification of primary school teachers

The part 2 “Analysis of the procedure and results of the certification of primary school teachers”. In the part was determined the algorithm of actions of the certification participant. Was carried out the analysis of the results of the certification of primary school teachers in 2020-2022 (based on the materials of the Ukrainian Center for Evaluation of the Quality of Education) and developed recommendations for primary school teachers to improve the level of their professional competence.

The work contains the algorithm of actions of the certification participant and the analysis of its results (2020-2022), which will be useful for teachers who will take it in the future. Independently developed methodical recommendations can be used by primary school teachers in the process of improving their professional competence and pedagogical skills.

Keywords: expert assessment, competence, teaching competence, professional competence, certification

ЗМІСТ

Вступ.....	8
Розділ 1. Теоретичний аспект проблеми оцінювання рівня професійної компетентності вчителів.....	11
1.1. Проблема професійної компетентності вчителів у наукових дослідженнях.....	11
1.2. Сертифікація в системі зовнішнього забезпечення якості освіти України.....	22
1.3. Особливості сертифікації вчителів початкових класів.....	31
Розділ 2. Аналіз процедури та результатів сертифікації вчителів початкових класів (2020-2023 рр.).....	38
2.1. Алгоритм дій учасника сертифікації	38
2.2. Аналіз звітів за результатами сертифікації вчителів початкових класів 2020-2022 років (на матеріалах Українського центру оцінювання якості освіти).....	49
2.3. Рекомендації вчителям початкової школи щодо підвищення рівня їхньої професійної компетентності.....	61
Висновки.....	72
Список використаних джерел.....	75
Додатки.....	82

ВСТУП

Сучасне суспільство вимагає забезпечення якісної та повноцінної освіти. Це стосується, насамперед, навчання в початковій школі, бо воно є першою освітньою ланкою у житті людини.

Освітня реформа «Нова українська школа» є довготерміновою реформою, яка розпочалася у 2018 р. Сучасні інформаційно-комунікативні технології, новий компетентісний та орієнтовний підходи до навчання є ознакою цієї новітньої реформи в освіті. Головною метою Нової української школи є створення нової школи, яка буде комфортною для отримання знань та практичних навичок. Це повинно буде місце, де навчають критично мислити, проводити власні експерименти та вільно висловлювати власну думку [24].

Нова українська школа стала величезним кроком до інноваційного, сучасного та якісного навчання. Педагоги Нової української школи повинні дотримуватися сучасного підходу до навчання та, звичайно, мати достатній рівень професійних знань.

Для перевірки рівня компетентності педагогів в Україні з'явилась процедура пілотної сертифікації вчителів початкових класів НУШ у 2019 році. А вже у 2020-2022 рр. сертифікація як інструмент вивчення професійної компетентності вчителів початкової школи активно впровадився у систему зовнішнього забезпечення якості освіти України.

Відповідно до ст. 51 Закону України «Про освіту», сертифікація педагогічних працівників є зовнішнім оцінюванням професійних компетентностей педагогічного працівника (у тому числі з педагогіки та психології, практичних вмінь застосування сучасних методів і технологій навчання), що здійснюється шляхом незалежного тестування, самооцінювання та вивчення практичного досвіду роботи.

Професійна компетентність та її розвиток у вчителів стали об'єктом вивчення у наукових працях таких вчених як: L. Holmes, R. Mansfield,

М. Walters, М. Бойко, Я. Василькевич, В. Вишпольська, Г. Генсерук, А. Жукова, Ю. Задунайська, О. Нікітіна, О. Петришина, Ю. Поскрипко, С. Рик, Н. Сеньовська, Н. Сергієнко, А. Федорович, В. Черноус, О. Шевченко, Т. Ширмова та інші. Науковці стверджують, що педагогічна компетентність являє собою сформованість професійних знань, навичок та особистих рис, які необхідні для продуктивного та ефективного освітнього процесу.

Сертифікація в системі зовнішнього забезпечення якості освіти та її особливості для вчителів початкової школи вивчалися наступними науковцями: Н. Бібік, Ю. Боловацька, Н. Брижак, Ю. Кавун, Ю. Кращенко, В. Макарова, Л. Мироненко, О. Онопрієнко, С. Плахотнюк, О. Руда, Н. Софій, Д. Тріфанова та інші. На думку вчених, сертифікація є ефективним інструментом дослідження педагогічної компетентності педагогів та зумовлює покращення якості освіти в Україні. Сертифікація в системі початкової освіти є пріоритетною, бо саме в молодшому шкільному віці закладаються найголовніші компетентності в житті учня.

Таким чином, процедура сертифікації є важливим засобом визначення рівня професійної компетентності педагогів. Недостатня кількість наукових робіт з цієї проблеми обумовила вибір теми кваліфікаційної роботи магістрів: «Сертифікація як інструмент вивчення професійної компетентності вчителів початкової школи».

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати значущість процедури сертифікації у визначенні рівня професійної компетентності вчителів початкової школи.

Завдання дослідження:

1. Розглянути проблему професійної компетентності вчителів у наукових дослідженнях.
2. Визначити зміст та особливості проведення сертифікації для вчителів початкових класів.
3. Виокремити алгоритм дій учасника сертифікації.
4. Здійснити аналіз звітів за результатами сертифікації вчителів

початкових класів 2020-2022 років (на матеріалах Українського центру оцінювання якості освіти).

5. Розробити рекомендації вчителям початкової школи щодо підвищення рівня їхньої професійної компетентності.

Об'єкт дослідження – сертифікація у системі зовнішнього забезпечення якості освіти України.

Предмет дослідження – сертифікація як інструмент вивчення професійної компетентності вчителів початкової школи.

Для досягнення мети та завдань дослідження використано такі методи:

1) загальні методи наукового пізнання (діалектичний, логічний та історичний методи, ідеалізація, формалізація, абстрагування, аналіз і синтез, індукція й дедукція, моделювання);

2) методи теоретичного дослідження (вивчення літературних джерел, архівних, нормативно-правових документів тощо);

3) методи емпіричного дослідження (методи накопичення первинної інформації про стан досліджуваного явища (спостереження, порівняння, вимірювання, експертна оцінка).

Теоретичне значення роботи полягає в тому, що у роботі уточнено такі поняття як «професійна компетентність», «педагогічна компетентність», «сертифікація» та її особливості її проведення для вчителів початкової школи.

Практичне значення роботи полягає в тому, що робота містить алгоритм дій учасника сертифікації та аналіз її результатів (2020-2022 рр.), що стане у нагоді вчителям, які будуть її проходити у майбутньому. Самостійно розроблені методичні рекомендації можуть бути використані вчителями початкових класів в процесі підвищення рівня їх професійної компетентності та педагогічної майстерності.

Структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, основної частини (два основних розділи), висновків, списку використаних джерел (54 найменування) та додатків. Загальний об'єм роботи складає 84 сторінки. Основний зміст роботи викладений на 74 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ ПРОБЛЕМИ ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛІВ

1.1. Проблема професійної компетентності вчителів у наукових дослідженнях

Професійна компетентність – це те, що зумовлює якість та продуктивність певної професійної діяльності. Це комплекс знань та навичок, які необхідні людині для роботи в окремій професії. В сучасній науці проблема професійної компетентності розглянута досить широко, їй приділяється велика увага.

Отже, розглянемо проблему професійної компетентності у науці. По-перше, звернемо увагу на тлумачення терміну «компетентність» науковцями у галузі педагогіки.

На думку О. Нікітіної, компетентність є складним особистісним утворенням, яке має змогу інтегрувати і знання, уміння, навички, особистісний досвід її виконання, ставлення до процесу і результату, відповідно до вимог певної діяльності. Компетентність має змогу створити передумови до активної, самостійної діяльності [22].

А. Федорович вважає, що компетентність – це система, яка містить у собі певні знання. На думку науковця, життєва компетентність містить у собі наступні компоненти:

1. Знання:

- 1.1) науково-теоретичні (про світ, закони життя, про себе);
- 1.2) практичні(життєва мудрість, знання норм поведінки).

2. Уміння та навички:

- 2.1) практичне застосування знань, норм поведінки

3. Життєтворчі здібності:

- 3.1) аналітичні;
- 3.2) прогностичні;
- 3.3) поведінкові;
- 4. Життєвий досвід:
 - 4.1) індивідуальний (усвідомлений, неусвідомлений);
 - 4.2) досвід інших людей (творче застосування, наслідування).
- 5. Життєві досягнення:
 - 5.1) особисте щастя;
 - 5.2) соціальний статус;
 - 5.3) самореалізація [48, с. 110].

Досить часто поняття «компетентність» ототожнюють з іншим, схожим за звучанням поняттям – «компетенція». Однак, це неправильно. Ю. Поскрипко розмежує поняття «компетентність» та «компетенція». На думку науковця, компетентність являє собою здатність відображати суттєві характеристики здатності особи ефективно вирішувати завдання певної сфери діяльності або завдання, що виникають у нестандартних ситуаціях, з урахуванням особистого досвіду. Компетенція, в свою чергу, відображає суттєві характеристики здатності особи визначати засоби та прийоми дій, які доцільні для вирішення завдання або досягнення цілі у конкретному виді діяльності. Компетенції можна сформувати і розвинути у процесі навчання, а також оцінити ступінь їхньої сформованості після його завершення, в той час, як компетентність формується тільки на основі компетенцій і виключно шляхом набуття досвіду практичної діяльності з певного фаху [29, с. 118].

На думку Т. Ширмової, компетенція є інтегрованою особистісно-діяльнісною категорією, яка має змогу сформуватися в процесі навчання. До складу компетенції входять сукупності особистісних якостей, знань, умінь, навичок та способів діяльності [53].

А. Федорович зазначає, що поняття «компетентність» та «компетенція» мають системну та багатокомпонентну структуру та можуть використовуватися у різних видах діяльності (навчальна, трудова, професійна тощо) [48].

Отже, можна зробити висновки, що компетентність є системою знань, які можна використовувати в різних видах діяльності.

Визначивши сутність поняття «компетентність», перейдемо до розгляду більш вузького поняття – «професійна компетентність».

Ю. Задунайська зазначає, що професійна компетентність є рівнем проінформованості спеціаліста в своїй професійній діяльності. На думку науковця, професійний досвід зумовлює формування компетентності. Загалом, професійною компетентністю можна назвати професіоналізм, високий рівень знань та навичок фахівця з професійної діяльності. Ю. Задунайська вважає, що людина, яка набула певної компетентності у своїй професійній діяльності має змогу:

- 1) використовувати глибокі знання своєї професії;
- 2) показати високий рівень змісту своєї роботи;
- 3) правильно оцінювати професійну ситуацію;
- 4) легко вирішувати професійні завдання [14].

А. Федорович вказує, що професійна компетентність є здатністю розв'язувати проблеми професійного характеру. Це сукупність предметних знань, навичок, умінь і цінностей, отриманих під час навчання, і сприяє саморозвитку особистості у процесі професійної діяльності. А. Федорович стверджує, що набута професійна компетентність забезпечує готовність діяти відповідно до вимог професії (сфери професійної діяльності), організовано і самостійно розв'язувати завдання і проблеми, а також оцінювати результати своєї діяльності [48].

Н. Сергієнко зазначає, що професійна компетентність є певним психічним станом, який зумовлює самостійну та відповідальну діяльність, оволодіння людиною здатністю й уміннями виконувати визначені професійні функції [34].

На думку В. Вишпольської, професійна компетентність – це професійні знання, вміння, відношення, професійні якості особистості, які допомагають їй виконувати свої професійні обов'язки. Професійна компетентність – це показник готовності випускника до виконання конкретної професійної

діяльності на певному якісному рівні з використанням стійких професійно важливих якостей та досвіду. Вона формується в результаті набуття тими, хто навчається, компетенцій так званого професійного комплексу, який складається з поетапного оволодіння поліпрофесійними, професійними і спеціальними компетенціями, а також шляхом розвитку специфічних професійних якостей, які за своїми критеріями відповідають вимогам, які пред'являються до психологічних і психофізіологічних особливостей працівника в межах даної професії [10].

Н. Сергієнко зазначає, що професійна компетентність характеризується:

- 1) наявністю необхідних знань, які будуть зумовлювати успішну діяльність;
- 2) усвідомленням своїх професійних завдань;
- 3) набором операційних вмінь;
- 4) володінням певних алгоритмів для вирішення професійних завдань;
- 5) здатністю творчо вирішувати професійні завдання.

Також Н. Сергієнко називає наступну класифікацію професійної компетентності:

1. Функціональна (забезпечує реалізацію знань, які стосуються професії).
2. Інтелектуальна (є здатністю до аналітичного мислення й комплексного підходу до виконання своїх обов'язків).
3. Ситуативна (зумовлює діяльність під впливом професійної ситуації).
4. Соціальна (забезпечує реалізацію комунікативних та інтеграційних здібностей) [34].

Розглянемо думки зарубіжних науковців щодо поняття «професійна компетентність».

R. Mansfield вважає, що сформована професійна компетентність – це спроможність виконувати свої професійні задачі [2].

M. Walters переконаний, що професійна компетентність є соціальною діяльністю особи, продуктивністю її праці [3].

В свою чергу L. Holmes вказує, що професійна компетентність – це не

тільки професійна характеристика людини, але й особиста. Це стосується особистого стилю людини, її підходам до виконання своїх професійних обов'язків. Саме риси особистості зумовлюють унікальну професійну компетентність [1].

Таким чином, можна стверджувати, що професійна компетентність – це система знань та навичок, які особистість використовує саме у своїй професійній діяльності для її ефективності та продуктивності.

Особливу увагу звертають у науці на компетентність педагогічного працівника, вчителя. Більш детально розглянемо визначення «педагогічна компетентність».

Н. Сергієнко вказує, що педагогічна компетентність – це інтегральна характеристика, яка має змогу визначати здатність розв'язувати професійні проблеми й типові професійні задачі, що виникають в реальних ситуаціях професійної педагогічної діяльності, з використанням знань, професійного й життєвого досвіду, цінностей та нахилів. Н. Сергієнко виокремлює такі компоненти компетентності педагога:

- 1) спеціальна компетентність;
- 2) методична компетентність у галузі способів формування знань, умінь і навичок учнів;
- 3) психолого-педагогічна компетентність;
- 4) рефлексія професійної діяльності [34].

А. Федорович називає такі компоненти педагогічної компетентності:

1. Когнітивний (пізнавальний) – знання про особливості дитини, умови її повноцінного розвитку.

2. Емоційно-ціннісний:

2.1) бажання сприяти успішному вихованню та соціалізації особистості;

2.2) прагнення спонукати її до вибору необхідних ціннісних орієнтацій та соціально важливих якостей, вмінь;

2.3) розуміння потреби у підвищенні власної обізнаності щодо

виховання і розвитку дитини;

2.4) емоційна врівноваженість та інше.

3. Соціально-особистісний – відповідальність, адаптивність, комунікабельність, якісне виконання професійної діяльності та інше.

4. Поведінковий – практичні дії щодо забезпечення прав людини і дитини.

5. Операційно-технологічний:

5.1. навички управління інформацією;

5.2. здатність до комунікації;

5.3. уміння застосовувати ефективні методики, технології виховання та розвитку дитини, якісні форми, методів і прийоми взаємодії;

5.4. профілактика власного професійного виснаження.

6. Оцінно-вольовий – володіння способами оцінки і корекції освітньої роботи, наполегливість, уміння мобілізувати особистий психо-емоційний стан та інше [48].

Ю. Задунайська, в свою чергу, виділяє такі компоненти педагогічної компетентності:

1. Змістовний. Характеризується наявністю теоретичних та методологічних знань, які відповідають стандартам сучасної освіти.

2. Технологічний. Містить необхідні навички та вміння педагога методичного, проєктувального, комунікативного, конструктивного, креативного, оцінного та інформаційного характеру для здійснення освітнього процесу.

3. Особистий. Характеризує ставлення педагога до своєї професії, її особисту цінність, готовність до професійного зростання та удосконалення [14].

Н. Сергієнко повідомляє, що, аналізуючи сучасні наукові роботи, які присвячені педагогічній компетентності, можна побачити наступні характеристики її компонентів:

1. Продуктивна компетентність. Характеризується вмінням працювати та отримувати результат цієї праці – власний продукт. Визначає професійну

готовність та професійну відповідальність.

2. Автономізаційна компетентність. Зумовлює саморозвиток, здатність до самоосвіти, творче підґрунтя професійної діяльності.

3. Інформаційна компетентність. Характеризується вмінням користуватися інформаційними технологіями, отримувати інформацію з різноманітних джерел.

4. Предметна компетентність містить знання, які необхідні для професійної діяльності педагога.

5. Особистісні якості вчителя. Це наявність терпимості, доброзичливості, чуйності, урівноваженості, витонченості, толерантності, рефлексії, людяності, тощо.

6. Комунікативна компетентність. Є вмінням педагога комунікувати. Це стосується як усного так й писемного мовлення на рідній та іноземній мові.

7. Моральна компетентність. Мова йде про сформовані моральні якості особистості. Вміння жити за моральними нормами та правилами.

8. Психологічна компетентність. Є здатністю використовувати психологічні знання, організуючі освітню діяльність.

9. Соціальна компетентність. Характеризується наявністю соціальної адаптації та вмінням співпрацювати з іншими людьми, уникаючи конфліктів.

10. Математична компетентність. Є вмінням працювати з числовою інформацією, володіння математичними вміннями.

11. Полікультурна компетентність. Характеризується знаннями по культуру, релігію інших народів та національностей та повагою до них [34].

Існують протилежні думки серед науковців щодо важливості тих чи інших компонентів педагогічної компетентності. Розглянемо деякі із них.

Я. Василькевич вважає, що однією із компонентів педагогічної компетентності є академічна доброчесність педагога [9].

За законом України «Про освіту», академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та

провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [31].

Я. Василькевич наголошує, що чесність і відповідальність, які є критеріями академічної доброчесності, є обов'язковою умовою педагогічної та наукової діяльності. На думку науковця, педагогічна компетентність вчителя не може бути сформована без наявності в нього академічної доброчесності [9].

Н. Сеньовська вважає, що для сучасного педагога важлива сформована професійна саморегуляція. Високий рівень сформованості професійної саморегуляції означає, що педагог:

- 1) сам організовує свою фахову діяльність;
- 2) відповідально ставиться до її результатів,
- 3) сумлінно виконує свої обов'язки;
- 4) керується власними цілями та мотивами;
- 5) сам визначає та змінює особисті установки й цінності;
- 6) незалежний у судженнях та вчинках;
- 7) теоретична свідомість і мислення вчителя формуються на основі наявних знань і досвіду;
- 8) окрема ситуація вирішується ним у контексті освітнього процесу [33].

О. Шевченко переконаний, що ключовою професійною компетентністю педагога є особистісна компетентність. Вона є інтегральною характеристикою особистості, яка надає їй можливість виявляти, осмислювати, проявляти, оцінювати, розвивати, довільно регулювати власні особистісні ресурси, здібності, обдарування та соціальні позиції, розробляти, вдосконалювати та втілювати у дійсність свої життєві плани, що базуються на усвідомленні соціальних потреб та особистісних цінностей. Ця компетентність має наступні компоненти у своєму складі:

- 1) мотиваційно-ціннісний компонент (система цінностей, мотивація, цілеспрямованість, саморозвиток тощо);
- 2) когнітивний компонент (знання та навички для особистісного розвитку);

3) емоційно-вольовий компонент (внутрішньо-скоординована, відповідальна та ефективна діяльність для самовдосконалення) [52].

А. Федорович вказує, що формування педагогічної компетентності починається у закладі освіти, де майбутній педагог отримує освіту. Науковець виокремлює такі рівні формування педагогічної компетентності на етапі отримання педагогічної освіти:

1. Початковий рівень (короткий цикл). На цьому рівні майбутній педагог отримує загальнокультурну та професійно орієнтовану підготовку, спеціальні вміння та знання, певний досвід їх застосування на практиці. Отримання першого рівня надасть можливість посідати первинні посади у педагогічній діяльності.

2. Перший (бакалаврський). Цей рівень зумовлює отримання студентом педагогічного факультету теоретичних знань і практичних вмінь і навичок, які є достатніми для успішної педагогічної діяльності.

3. Другий (магістерський). На цьому рівні студент магістратури отримує додаткові, поглиблені знання теоретичного та практичного характеру, певних навичок. Ознайомлюється із загальними засадами методології наукової та професійної діяльності педагога.

4. Третій (освітньо-науковий). Людина з педагогічною освітою має змогу отримати додаткові компетентності та навички для педагогічної наукової дослідницької діяльності.

5. Четвертий (науковий). На цьому рівні, фахівець з педагогіки може проводити власні наукові дослідження та розв'язувати важливі наукові та прикладні проблеми [48].

В. Черноус виділяє такі завдання для формування компетентності майбутнього вчителя початкової школи:

- 1) навчання технологіям самоорганізації та самоактуалізації;
- 2) створення умов для формування професійної культури;
- 3) формування ключових професійних компетенцій;
- 4) розвиток професійної мобільності;

- 5) організація методичної та дидактичної підтримки майбутніх педагогів;
- б) формування соціальності активності, фундаментом якої є особистісні риси та соціальні вміння особистості [51].

М. Бойко вказує на такі механізми формування професійних компетентностей у процесі підготовки майбутнього вчителя:

- 1) діагностично поставлені цілі з урахуванням вимог реалізації освітньої програми, досягнення програмних результатів навчання;

- 2) реалізація компонентів освітньо-професійної програми в процесі підготовки фахівців за визначеними галуззю знань, спеціальністю, освітньою програмою;

- 3) постійний зворотній зв'язок у вигляді проміжних і кінцевих результатів навчання;

- 4) сформованість професійних компетентностей випускника, із застосуванням систематизованих критеріїв факторно-критеріального аналізу, засобів діагностики;

- 5) постійний моніторинг освітніх програм, якості викладання, організації науково-дослідної, самостійної роботи;

- б) створення системи управління якістю підготовки майбутнього вчителя у контексті нових акредитаційних вимог [6].

А. Федорович називає такі умови формування педагогічної компетентності:

- 1) інтеграційні процеси в системі освіти (охоплюють рівні: кроснаціональний, інтеросвітній, методологічний, зміст педагогічної освіти, єдність навчання, виховання і розвитку, різні види освітньої діяльності);

- 2) дидактична і методична мобільність сучасного педагога;

- 3) незалежна система моніторингу якості вищої освіти [48].

В. Черноус, в свою чергу, виділяє такі чинники формування педагогічної компетентності на сучасному етапі:

- 1) мотив;

- 2) здатність до самоосвіти;

3) набуття необхідних педагогічних знань та навичок [51].

Г. Груць переконаний, що педагог може розвивати та вдосконалювати свої педагогічні компетентності лише в процесі своєї педагогічної діяльності. Автор наголошує, що тільки педагогічний досвід дозволить педагогу набути високого рівня своїх педагогічних компетенцій [12].

Як і будь-яка навичка та знання, педагогічна компетентність може бути перевірена та проаналізована. Рівень сформованості педагогічної компетентності педагога може бути перевірений різними методами. Одним із найголовніших методів є сертифікація, яку ми детальніше розглянемо у наступних пунктах роботи.

Щодо інших методів перевірки педагогічної компетентності, то А. Жукова повідомляє про різновид педагогічної експертизи – групової експертної оцінки (метод Дельфі). Він являє собою груповий метод, який складається з індивідуального опитування, яке проводяться спеціальними експертами та містить припущення щодо рівня сформованості педагогічних компетентностей та формування колективного судження на основі цього. Основною метою групової експертної оцінки є створити умови для індивідуального опитування (вони є незалежними один від одного). Інструментами опитування є спеціальні, анонімні анкети. Процедура експертного опитування (за Дельфі) здійснюється за декількома етапами. Розглянемо детальніше.

1. Етап 1. Формується робоча група, яка має за мету розробити масштаб дослідження, інструменти (анкети, опитувальники), набрати штаб експертів.

2. Етап 2. Формується експертна група, яка складається із кваліфікованих професіоналів-експертів.

3. Етап 3. Формуються питання (анкетування).

4. Етап 4. Підбиваються підсумки опитування, відбувається статистична обробка результатів анкетування.

Експертиза має змогу повторюватися до того часу, поки всі оцінки не будуть знаходитись в області довіри. Метод Дельфі дозволяє розрахувати

коефіцієнти вагомості (важливості) кожного фактора і критеріїв [16].

Отже, компетентність є системою знань, які можна використовувати в різних видах діяльності. Професійна компетентність – це система знань та навичок, які особистість використовує саме у своїй професійній діяльності для її ефективності та продуктивності. Педагогічна компетентність, свою чергу, є інтегральною характеристикою, яка має змогу визначати здатність розв’язувати професійні проблеми й типові професійні задачі, що виникають в реальних ситуаціях професійної педагогічної діяльності, з використанням знань, професійного й життєвого досвіду, цінностей та нахилів.

1.2. Сертифікація в системі зовнішнього забезпечення якості освіти України

Звернемо увагу на визначення та сутність сертифікації як інструменту зовнішнього забезпечення якості освіти в Україні.

Сучасна освіта працює інноваційно та орієнтована на якість. Забезпечення якості освіти відбувається на державному рівні та прописано у законодавчих актах та нормативних документах. Закон України «Про освіту», висвітлює поняття «якість освіти» як відповідність результатів навчання вимогам, які були встановлені відповідними стандартами освіти та/або договорами про надання освітніх послуг. Забезпеченням якості освіти в Україні займається Міністерство освіти і науки України та Державна служба якості України. За законом «Про освіту», система забезпечення якості освіти повинна виконувати наступні завдання:

- 1) гарантувати якість освіти;
- 2) сформувати довіру суспільства до системи освіти України;
- 3) постійно та послідовно підвищувати якість освіти;
- 4) допомагати закладам освіти та іншим суб’єктам освітньої діяльності у підвищенні якості освіти [31].

Систему забезпечення якості освіти України можна зобразити у наступній схемі:

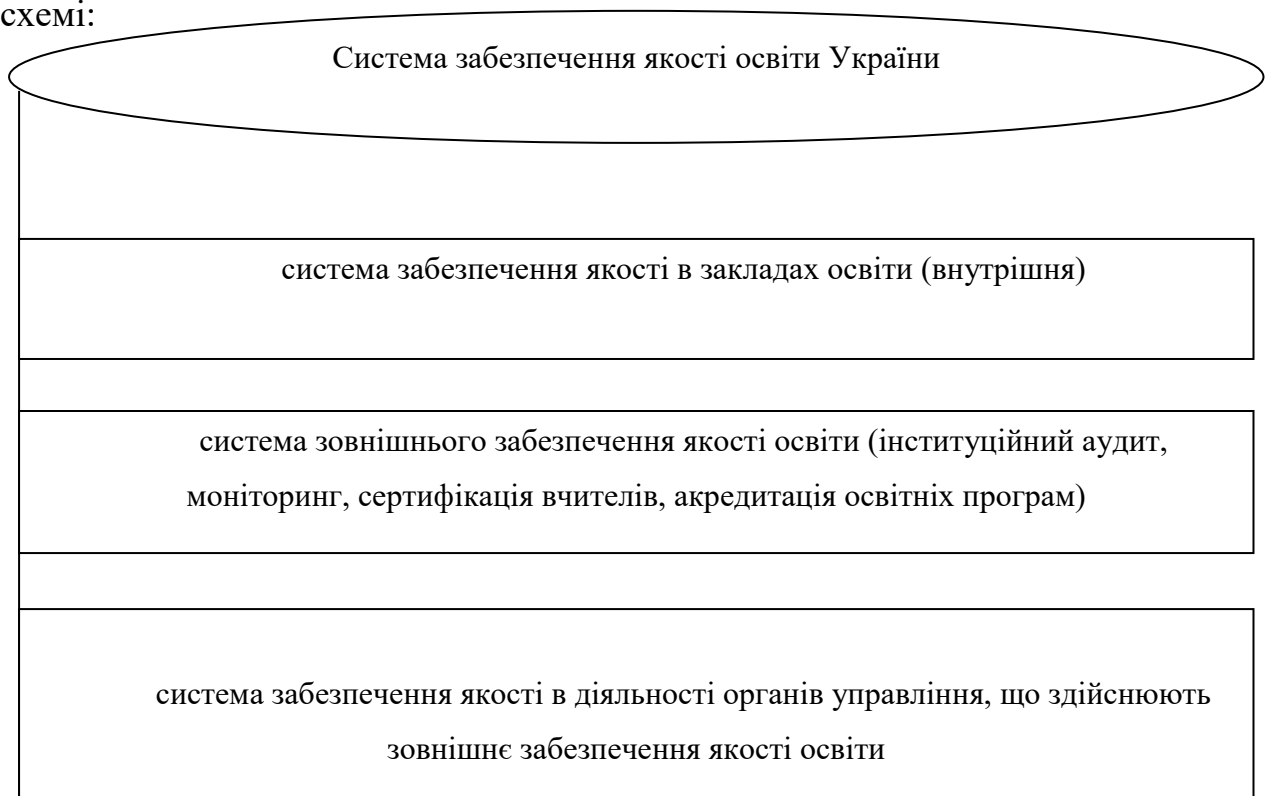

Рисунок 1.1. Система забезпечення якості освіти України

До інструментів, процедур та заходів забезпечення якості освіти в Україні відносяться:

- 1) стандартизація;
- 2) ліцензування освітньої діяльності;
- 3) акредитація освітніх програм;
- 4) інституційна акредитація;
- 5) громадська акредитація закладів освіти;
- 6) зовнішнє незалежне оцінювання результатів навчання;
- 7) інституційний аудит;
- 8) моніторинг якості освіти;
- 9) атестація педагогічних працівників;
- 10) сертифікація педагогічних працівників;
- 11) громадський нагляд [32].

Н. Бібік переконана, що якість освіти України залежить від

вмотивованості вчителя. Педагог повинен бути лідером як особистість та обов'язково мати сформовані необхідні педагогічні компетентності [5].

Ю. Боловацька запевняє, що забезпечення якості освіти є необхідною умовою для впровадження освітньої діяльності та досягнення поставлених, освітніх цілей. Якість освіти містить в собі такі складові як:

- 1) комфортні та безпечні умови навчання та праці;
- 2) відсутність насильства та дискримінації;
- 3) наявність мотивації до навчання та розвитку;
- 4) прозоре та зрозуміле оцінювання учнів [7].

За Професійним стандартом вчителя, можна виокремити такі загальні компетентності сучасного вчителя:

- 1) громадянська;
- 2) соціальна;
- 3) культурна;
- 4) лідерська;
- 5) підприємницька [32].

Сертифікація педагогічних працівників є зовнішнім оцінюванням професійних компетентностей педагогічного працівника (у тому числі з педагогіки та психології, практичних вмінь застосування сучасних методів і технологій навчання), що здійснюється шляхом незалежного тестування, самооцінювання та вивчення практичного досвіду роботи [43].

Міністр освіти та науки (2016-2019 рр.) Лілія Гриневич окреслила такі завдання сертифікації: «Через механізм сертифікації ми хочемо віднайти тих найкращих провідників Нової української школи, агентів змін, які готові ділитися та поширювати сучасні методики навчання» [45].

Можна виділити такі ознаки сертифікації:

- 1) добровільність;
- 2) зовнішній характер забезпечення якості освіти;
- 3) забезпечується Міністерством освіти та науки України;
- 4) здійснюється спеціально уповноваженими державою установами;

- 5) сертифікат – показник успішного проходження сертифікації;
- 6) сертифікат діє три роки.

Сертифікат є сформованим в електронному вигляді документом, який надається педагогічному працівникові за результатами успішного проходження ним сертифікації, технічний опис якого затверджується Міністерством освіти та науки України.

Сертифікація, окрім безпосереднього забезпечення якості освіти, має за мету виконувати такі завдання:

- 1) розкривати таланти педагогів;
- 2) створювати нові можливості для педагогів;
- 3) покращувати та модернізувати освітні методики та професійні якості педагогів;
- 4) спонукати педагогів до саморозвитку [35].

Основною метою сертифікації можна назвати заміну традиційної атестації на більш сучасну форму, яка ґрунтується на компетентісному підході до навчання. Успішне проходження сертифікації зараховується як проходження атестації. Педагогу присвоюють відповідну кваліфікаційну категорію, педагогічне звання [36].

Треба підкреслити, що сертифікація є добровільною процедурою, яка відбувається тільки через ініціативу педагога. Головним рушієм сертифікації є бажання педагога, його ініціативність. Сертифікація відбувається один раз на три роки [37].

Для проходження сертифікації до педагогів ставляться наступні вимоги:

- 1) висока педагогічна майстерність;
- 2) вміння володіти методиками компетентісного навчання та інноваційними освітніми технологіями;
- 3) готовність поширювати методики компетентісного навчання та нові освітні технології;
- 4) посада педагога є основною;
- 5) педагог має стаж не менше двох років [38].

Здійснюється сертифікація на безоплатній основі. Якщо педагог не отримав сертифікат, то він має право проходити сертифікацію не раніше ніж через рік. Якщо педагог пройшов успішно сертифікацію, він може отримати певні привілеї. Це:

1) щомісячна доплата в розмірі 20% посадового окладу (ставки заробітної плати) протягом трьох років;

2) впровадження та поширення методик компетентнісного навчання та нових освітніх технологій (супервізія);

3) залучення до заходів забезпечення якості освіти України;

4) підстава до присвоєння педагогу відповідної кваліфікаційної категорії та/або педагогічного звання.

Усі ці привілеї неможливі у випадку, коли діяльність педагога не відповідає правилам академічної доброчесності [40].

Загалом, сертифікація відбувається у три етапи (схема 1.2) [37].

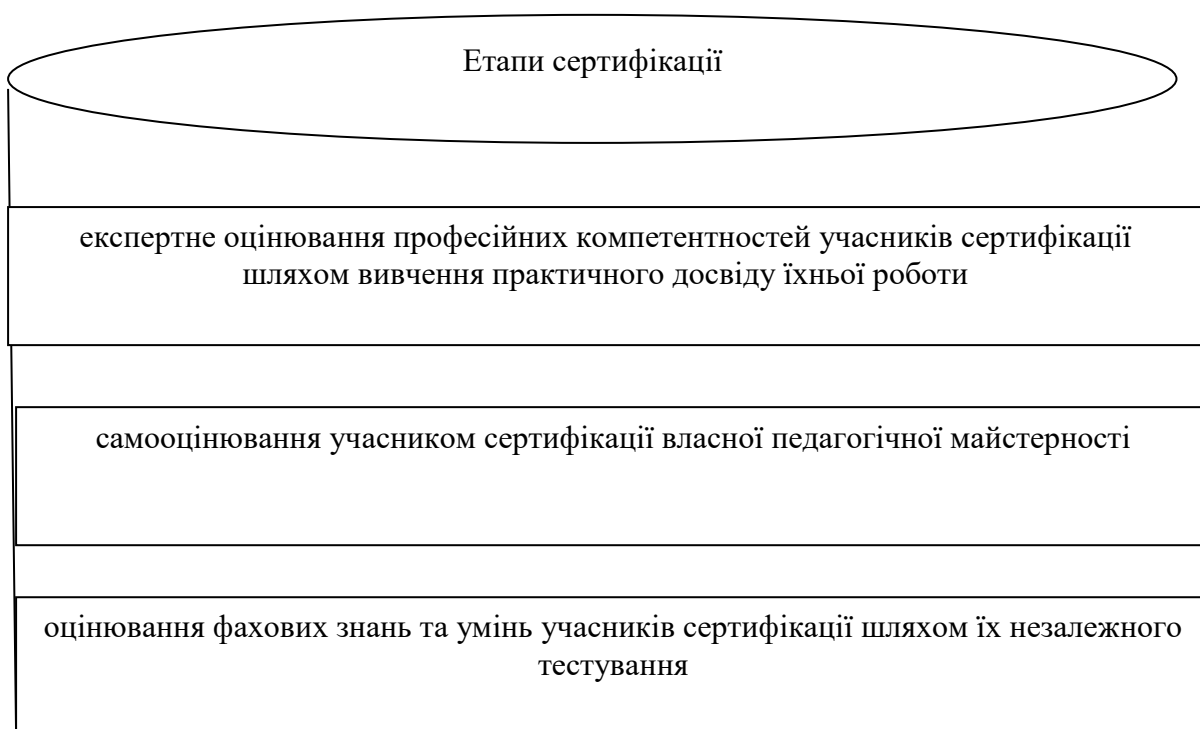

Рисунок 1.2. Етапи сертифікації

У 2022 році етапи сертифікації виглядали дещо інакше (схема 1.3) [38].

Ю. Боловацька зазначає, що до учасників сертифікації виокремлюються

наступні вимоги на етапі експертного оцінювання. Мова йде про:

- 1) навчальні заняття, в обов'язковому порядку, повинні відповідати календарному та навчальному планам;
- 2) заборону проводити репетиції навчальних занять.

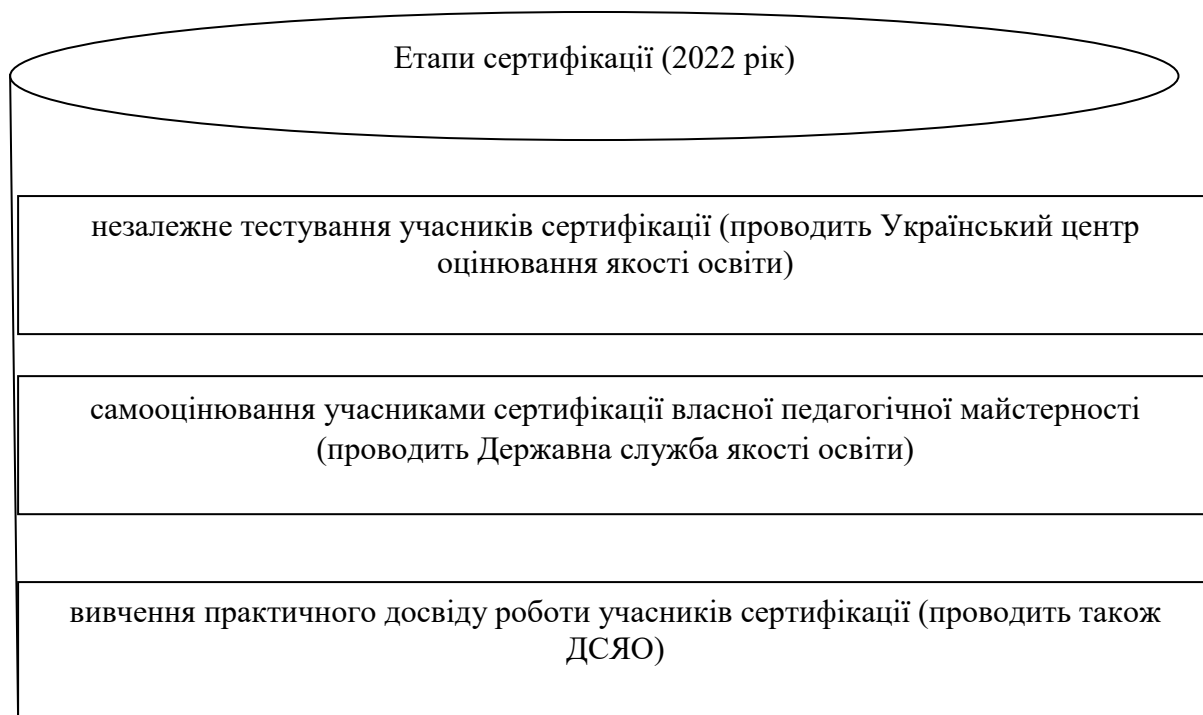

Рисунок 1.3. Етапи сертифікації у 2022 році

Усі порушення вимог фіксуються експертною групою в експертному висновку. Експертний висновок з негативними відмітками автоматично анулюють результати оцінювання. Вивчає практичний досвід учасника сертифікації експертна група. Результати цього етапу повідомляються учаснику в електронному вигляді – відправляються на електронну пошту (яка зазначена в реєстраційній картці-заяві) не раніше 5 днів й не пізніше 3 робочих днів. Експертний висновок містить кількість балів, за кожним кожним із критеріїв оцінювання та їх загальну суму. Він підписується всіма членами експертної групи. В 2022 році для зручності була введена електронна форма експертного висновку.

Професійні компетентності педагогів оцінювалися у 2020 році за 80-бальною шкалою. Максимальний бал, за сертифікацію, який могли отримати

педагоги у 2021 році – 140 балів. А у 2022 році – 160 балів. Тобто, можна вказувати на динамічний характер оцінювання в процесі сертифікації.

Ю. Боловацька підкреслює, що за принципом добровільності сертифікації, її учасник може відмовитися від участі в неї. Для цього, учаснику сертифікації потрібно відправити лист, рекомендований поштою чи електронний варіант на електрону пошту відповідного територіального органу Державної служби якості. Обов'язково треба додати копію документа, який засвідчує особу. При відмові брати участь в сертифікації – усі бали учасника – анулюються. Під час експертного оцінювання професійних компетентностей учасників сертифікації основними методами збирання інформації є:

- 1) опитувальники для учасників процесу освіти;
- 2) педагогічне спостереження;
- 3) розгляд та аналіз документації.

В процесі оцінки педагогічних компетентностей учасників сертифікації можна використовувати декілька методів та інструментів дослідження [7].

У 2022 році з'явився новий метод збору інформації для оцінювання професійних компетентностей вчителів. Мова йде про спостереження за самоаналізом навчального заняття. Цей метод надасть можливість експертам з'ясувати розуміння вчителем сильних і слабких сторін власної професійної діяльності, встановлення причинно-наслідкових зв'язків для прогнозування подальшої роботи [35].

Щодо етапу самооцінювання, то визначають такі його завдання:

- 1) учасник сертифікації відстежує та оцінює динаміку свого особистісного зростання та індивідуального розвитку;
- 2) учасник виявляє власні сильні та слабкі професійні сторони;
- 3) учасник сертифікації осмислює досягнуте та проектує своє подальше професійне вдосконалення.

Результати самооцінювання мають складатися із заповненої анкети самооцінювання, форма та методичні рекомендації щодо заповнення якої затверджуються Державною службою якості освіти [41].

Такий метод зовнішнього оцінювання якості освіти як сертифікація, має безліч переваг не тільки для учасників, але й міністерства освіти, учнів та їх батьків. Розглянемо ці переваги детальніше.

На думку Ю. Боловацької, сертифікація надає професійні можливості для педагога. Мова йде про:

- 1) підвищення якості професійної діяльності;
- 2) аналіз досягнутого професійного рівня;
- 3) планування професійного вдосконалення [7].

Педагоги, завдяки сертифікації мають змогу:

- 1) визначити високий рівень професійної майстерності міжнародного рівня;
- 2) забезпечити індивідуальний розвиток кожному учню;
- 3) створювати умови для розвитку особистості;
- 4) сформувати необхідні вміння;
- 5) розвивати критичне мислення;
- 6) відчутти себе частиною педагогічної спільноти;
- 7) опанувати технології неперервного професійного розвитку та удосконалення.

Для Міністерства освіти та експертів – це можливість:

- 1) впроваджувати та розвивати демократичні інноваційні педагогічні технології;
- 2) розвивати особистісно зорієнтовану освіту;
- 3) підвищити імідж практичної освітньої діяльності;
- 4) полегшити процес інтеграції в міжнародний освітній простір;
- 5) створювати механізм заохочення адміністрації, урядових структур, інших професійних організацій до розуміння та визнання важливості особистісно зорієнтованої освіти міжнародною спільнотою.

Переваги для школярів:

- 1) забезпечується особистісно зорієнтоване освітнє середовище та індивідуалізований підхід до навчання і розвитку;

- 2) забезпечується активне залучення до освітнього процесу;
- 3) формується комфортне освітнє середовище;
- 4) можливість розвивати свої здібності;
- 5) можливість здійснювати вибір.

Батьки учнів також отримують переваги від сертифікації педагогічних працівників. Мова йде про:

- 1) впевненість у якості освіти своїх дітей;
- 2) активне залучення до навчального процесу;
- 3) високі стандарти педагогічної діяльності вчителів;
- 4) всебічний розвиток дітей [43].

Ю. Кавун наголошує, що сертифікація педагогічних працівників в Україні відповідає європейським стандартам та нормам. Наприклад, міжнародна Асоціація «Крок за кроком» (International Step by Step Association – ISSA) з 1999 року реалізує програму якісної та індивідуально орієнтовану освіту. Програма педагогічних стандартів «Крок за кроком», подібна сертифікації та має за мету перевірити педагогічні компетентності педагогів та забезпечити якісну освіту. Окрім цього, програма має мотиваційний компонент, який спонукає вчителів до саморозвитку, вдосконалення. За Міжнародною організацією «Крок за кроком», сертифікація визначається як відзначення вчителів і визнання якості їхньої практики згідно зі Стандартами Міжнародної Асоціації «Крок за кроком». У той же час, Ю. Кавун підкреслює, що процес сертифікації має аналоги майже у всіх країнах світу. Мета є одна – забезпечити якісну освіту. Сертифікація відповідає таким міжнародним освітнім стандартам:

1. Індивідуалізація. Індивідуальний підхід до кожного члена освітнього процесу.
 2. Навчальне середовище. Забезпечення комфортного та безпечного середовища для навчання.
 3. Участь родин. Активне залучення батьків до навчального процесу.
 4. Стратегії викладання, що забезпечують значуще навчання.
- Використання інноваційних технологій та новітніх методів навчання.

5. Планування й оцінювання. Педагогічна діяльність безпосередньо планується та оцінюється як самим педагогом так й експертами в освітній галузі.

6. Професійний розвиток. Педагогічна діяльність – це безперервний професійний розвиток.

7. Соціальна інклюзія – рівноправність усіх учасників освітнього процесу [17].

Отже, сертифікація педагогічних працівників є зовнішнім оцінюванням професійних компетентностей педагогічного працівника. Процес сертифікації містить три етапи: експертне оцінювання професійних компетентностей учасників сертифікації шляхом вивчення практичного досвіду їхньої роботи, самооцінювання учасником сертифікації власної педагогічної майстерності та оцінювання фахових знань та умінь учасників сертифікації шляхом їх незалежного тестування.

1.3. Особливості сертифікації вчителів початкових класів

Визначивши загальну специфіку сертифікації педагогічних працівників, перейдемо до розгляду особливостей сертифікації вчителів початкових класів.

Перед тим як розглянути це питання, звернемо увагу на існуючі чинники якісної початкової освіти. Н. Бібік вказує, що якісне початкове навчання забезпечується:

- 1) повним та своєчасним охопленням навчання всіх молодших школярів;
- 2) різнобічним використанням досягнень періоду дошкільного дитинства;
- 3) осучасненням та оздоровленням освітнього середовища;
- 4) впровадженням методик особистісно і компетентісно зорієнтованого навчання, виховання і розвитку дітей молодшого шкільного віку;
- 5) технологічністю навчальних методик;
- 6) моніторинговим супроводом процесу освіти;

7) адекватною підготовкою педагогів [5].

Д. Трифанова переконана, що якість початкової освіти, насамперед, забезпечується професіоналізмом та зрілістю педагога. Тому суспільство вимагає радикального переосмислення стандартів професійної підготовки майбутніх вчителів, зокрема, вчителів початкової школи. Вчитель початкових класів повинен забезпечувати інтелектуальний та моральний розвиток молодших школярів, актуалізувати проблему розвитку їх креативності. Оновлення української освіти розпочалося саме з початкової ланки освіти у вигляді реформування професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи. З 2018 р. вчителі початкової школи опановують особистісно орієнтований та компетентісний підходи до навчання. Перший вчитель – це не просто педагог, який надає необхідні знання та навички, а коуч, фасилітатор, тьютор та модератор у житті молодшого школяра. Реформування початкової освіти та роль вчителя закріплені у законодавчих та нормативних актах. Таких як:

1. Закон України «Про освіту».
2. Державний стандарт початкової та загальної освіти.
3. Концепція Нової української школи.
4. Національна стратегія розвитку освіти України.
5. Професійний стандарт «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти» [45].

Початкова освіта є первинною в процесі шкільного навчання та відіграє важливу роль в житті кожної людини. Тому рівень якості початкової освіти повинен бути дуже високим. Невипадково, сертифікація педагогічних працівників спочатку бути введена у початковій ланці школи. Тим паче у 2018 р. розпочалася освітня реформа «Нова українська школа». Пілотна сертифікація учителів початкових класів відбувалася в Україні впродовж трьох років – 2019-го, 2020-го, 2021-го, 2022-го [47].

Ю. Боловацька повідомляє про наступні компетентності педагога початкової освіти, які перевіряються в процесі сертифікації:

- 1) планування та організація освітнього процесу, відповідаючи вимогам законодавства;
- 2) застосування та інтеграція знань щодо всіх галузей освіти в навчальному процесі, які визначені Державним стандартом початкової освіти;
- 3) проектування, здійснення освітньої діяльності, використовуючи навчальні технології, форми, методи та засоби, враховуючи індивідуальні особливості учнів;
- 4) оцінювання навчальних досягнень учнів за затвердженими вимогами.
- 5) організація та підтримання здорового, безпечного, розвивального, психологічного-комфортного, інклюзивного освітнього середовища;
- 6) організація виховного процесу, який ґрунтується на загальнолюдських, національно-патріотичних, культурних та громадянських цінностях;
- 7) формування та реалізація індивідуальної освітньої траєкторії здобувачів освіти;
- 8) співпраця та взаємодія з учасниками процесу освіти (учні, колеги, батьки);
- 9) використання інформаційно-комунікаційної та цифрової технології;
- 10) постійно саморозвиватися, робити самоаналіз та здійснювати рефлексію [7].

Проведення сертифікації педагогічних працівників початкової школи здійснюється на основі професійного стандарту «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти». Пріоритетним в процесі сертифікації вчителів початкової школи є етап експертного оцінювання практичного досвіду вчителя. Це пояснюється тим, що саме спостереження незалежних експертів-практиків за діяльністю учителя у реальному освітньому процесі дає найбільше відповідей щодо володіння ним професійними компетентностями. Для вивчення практичного досвіду вчителя початкової школи використовують наступні методи:

- 1) анкетування адміністрації (директор закладу загальної середньої освіти, його заступник та керівник методичного об'єднання);

- 2) інтерв'ю з учасником сертифікації;
- 3) розв'язування учасником сертифікації педагогічних ситуацій.

В 2022 методика вивчення практичного досвіду вчителів дещо відрізнялася. Мова йде про:

- 1) самопрезентацію (розповідь, електронна презентація);
- 2) аналіз навчальних занять та самоаналізу;
- 3) інтерв'ю [38].

Шляхом зовнішнього незалежного тестування оцінюватимуть такі здатності вчителя:

- 1) вивчення, аналіз та застосування професійної літератури (в паперового та електронному форматі) під час планування освітнього процесу;
- 2) планування роботи та професійного саморозвитку;
- 3) розробка календарно-тематичного планування змісту різних галузей освіти;
- 4) здійснення цілепокладання, корекції освітнього процесу на основі проміжних та запланованих результатів;
- 5) дотримання вимог нормативно-правових документів щодо організації навчального процесу (початкова школа);
- 6) використання в процесі освіти:
 - системи теоретичних знань з освітніх галузей, визначених Держстандартом;
 - методики навчання освітніх галузей, визначених Державним стандартом початкової освіти;
- 7) організація та проведення педагогічної діагностики учня;
- 8) підбір доцільних методів, засобів та форм навчання, які будуть відповідати визначеним цілям та завданням уроку, індивідуальним та віковим особливостям учнів;
- 9) надавання батькам учнів порад та рекомендації щодо підтримки учня в навчальній діяльності та позаурочній;
- 10) організація взаємодії з батьками учнів, використовуючи різноманітні

форми взаємодії;

11) створення безпечних, психологічно комфортних умов для освітнього процесу;

12) наповнювання освітнього середовища змістом, який відповідає вимогам Держстандарту;

13) урахування індивідуальних потреб учнів, в процесі створення освітнього середовища (в тому числі, інклюзивна освіта).

Треба зазначити, що у 2022 р., через військовий стан у країні, сертифікацію проходили тільки вчителі початкової школи. Це пояснюється тим, що професійна компетентність вчителів саме початкової школи є дуже важливою, бо становить фундамент освіти особистості [46].

У Професійному стандарті вчителя, сертифікація вчителя початкової школи визначається нарівні з атестацією та інших документів, які підтверджують сформованість педагогічних компетентностей, які необхідні для виконання трудових функцій [32].

У 2022 р. сертифікація вчителів початкової школи проходила у два етапи:

1. Основний (1-08 серпня) – у межах граничної кількості для кожного регіону;

2. Додатковий (9-15 серпня) – у межах загальної граничної кількості (2500 учителів).

10 вересня 2022 року відбулося незалежне тестування вчителів початкової школи в процесі сертифікації. Тестування містило сто запитань, які мати одну правильну відповідь. Час виконання тестування був обмежений – 180 хвилин. Після ознайомлення з результатами незалежного тестування, учасник сертифікації, за бажанням, міг подати апеляційну заяву до апеляційної комісії, якщо не погоджувався з ними. Ця можливість надавалася учаснику сертифікації протягом трьох календарних днів після оголошення результатів незалежного тестування [35].

До початку вивчення практичного досвіду роботи учасників сертифікації Державна служба якості освіти затверджує та оприлюднює на своєму

офіційному вебсайті:

- 1) загальний список експертів, які можуть залучатися до проведення сертифікації;
- 2) методичку експертного оцінювання професійних компетентностей учасників сертифікації;
- 3) форму експертного висновку та методичні рекомендації експертам щодо її заповнення.

За Наказом Державної служби якості освіти про затвердження загального списку експертів, адміністрація закладу загальної середньої освіти, повинна надати відпустку майбутньому експерту у вигляді відрядження. Також цей наказ є допуском експерта до вивчення практичного досвіду роботи учасника сертифікації в окремому закладі освіти. Щодо строків вивчення практичного досвіду учасника сертифікації, то він має змогу визначатися експертною групою.

Строк вивчення визначає експертна група.

За результатами вивчення практичного досвіду роботи учасника сертифікації експертна група заповнює форму експертного висновку, що:

- 1) підписана всіма експертами;
- 2) містить кількість набраних учасником сертифікації балів за кожним із критеріїв оцінювання та їх загальну суму [36].

Важливу роль в процесі сертифікації вчителів початкової школи виконують експерти. Експерти є педагогічними, науково-педагогічними працівниками освітніх закладів чи інших осіб з досвідом педагогічної діяльності (не менше 5 років), які були залучені до проведення сертифікації [39].

За іншим визначенням, експерт є педагогічним, науково-педагогічним працівником закладу освіти чи інша особа, якого (яку) включено до загального списку експертів, які можуть залучатися до проведення сертифікації, що затверджується Державною службою якості освіти [47].

Ю. Боловацька вказує, що до складу експертної групи, яка вивчає

практичний досвід роботи учасника сертифікації безпосередньо в закладі освіти, входять не менше двох осіб. До відповідної експертної групи не можуть входити експерти, які проживають в одному з учасником сертифікації населеному пункті (селі, селищі, місті) чи працюють з учасником сертифікації в одному закладі освіти чи є співавторами наукової роботи [7].

Результатом сертифікації педагогічних працівників та роботи експертів є експертний висновок. Експертний висновок може містити відмітку про наявність інформації щодо проведення учасником сертифікації репетиції (репетицій) навчального заняття (навчальних занять) та обґрунтування надання такого висновку. Учасник сертифікації отримує копію експертного висновку відразу після його підписання експертами експертної групи [47].

Отже, сертифікація вчителів початкових класів є пріоритетною в системі зовнішнього забезпечення якості освіти. Особливу увагу в процесі сертифікації приділяють етапу експертного оцінювання практичного досвіду вчителя. Проведення сертифікації педагогічних працівників початкової школи здійснюється на основі професійного стандарту «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти».

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ПРОЦЕДУРИ ТА РЕЗУЛЬТАТІВ СЕРТИФІКАЦІЇ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ (2020-2023 РР.)

2.1. Алгоритм дій учасника сертифікації

Оскільки все більше вчителів бажають прийняти участь у сертифікації педагогічних працівників, ми вирішили окреслити основний алгоритм дій учасника сертифікації щодо реєстрації, ознайомлення з його обов'язками та правами, особливістю завдань та процедурою сертифікації та апеляції.

На сайті Українського центру оцінювання якості освіти представлений наступний алгоритм дій учасника сертифікації (2023 р.):

1. Реєстрація.
2. Участь у незалежному тестуванні.
3. Здійснення самооцінювання власної педагогічної майстерності:
 - 3.1. ознайомлення з методичними рекомендаціями щодо заповнення учасниками сертифікації анкети самооцінювання власної педагогічної майстерності;
 - 3.2. заповнення анкети самооцінювання;
 - 3.3. відправлення заповненої анкети самооцінювання на електронну пошту (certification@sqe.gov.ua).
4. Представлення свого практичного досвіду роботи, який відповідає критеріям Методики експертного оцінювання професійних компетентностей учасників сертифікації.
5. Отримання результатів сертифікації.
6. Завантаження Сертифікату у Кабінет учасника сертифікації [47].

Розглянемо дещо детальніше алгоритм дій учасника сертифікації на кожному із зазначених етапах. Почнемо із процедури реєстрації.

Для того, щоб зареєструватися на сертифікацію педагогічного працівника

потрібна наявність окремих документів та їх копій. Мова йде про такі документи як:

- 1) оформлена реєстраційна картка-заяви;
- 2) копія паспорта громадянина України чи документа, що посвідчує особу;
- 3) копія довідки про присвоєння ідентифікаційного номера фізичної особи або сторінки паспорта, на якій зроблено відмітку з даними про реєстраційний номер облікової картки платника податків (на вибір). У випадку, коли у педагогічного працівника відсутній ідентифікаційний код через релігійні переконання, він повинен надати копію сторінки паспорта, на якій зроблено відмітку про наявність права здійснювати будь-які платежі за серією та номером паспорта;
- 4) довідка з місця роботи педагогічного працівника.

Усі копії документів повинні бути завірені особистим підписом, прізвищем та ініціалами вчителя та має бути наявний надпис «Згідно з оригіналом».

Після того, як всі документи та копії вже наявні, педагогічний працівник повинен надіслати їх на адресу регіонального центру. Поштове відправлення обов'язково повинно мати рекомендований характер. Дата подання реєстраційних документів визначається за відбитком штемпеля відправлення на поштовому конверті. Відправляти документи треба уважно, перевібивши правильність своєї адреси, бо саме на неї Регіональний центр буде надсилати таку важливу інформацію як:

- 1) логін та пін-код доступу до кабінету учасника сертифікації на сайті УЦОЯО;
- 2) результати сертифікації [54].

Педагогічному працівнику, який вирішив прийняти участь в сертифікації, треба пам'ятати, що реєстрація відбувається у два етапи. Це пояснюється великою кількістю бажаючих прийняти в ній участь. Наразі квоту збільшили до 2,5 тис. осіб. Для зручності, реєстрація на сертифікацію має регіональний

характер, тобто заяви приймає окремий Регіональний центр сертифікації. Це відбувається на першому, основному етапі. Другий етап проводиться за умовою, що певна квота не використана.

На нашу думку, першим кроком вчителя до сертифікації повинно бути отримання довідки про місце та стаж роботи у закладі освіти. Цей документ та інформація з нього дуже важлива на етапі реєстрації. У реєстраційній картці обов'язково треба вказати як загальний педагогічний стаж, так і стаж роботи на посаді.

Існують протиріччя щодо питання характеру заповнення реєстраційної картки. Справа в тому, що можлива як онлайн заповнення цієї форми так й її роздрукування з подальшим надісланням у Регіональний центр. Фахівці з цього питання радять, окрім онлайн-заповнення, обов'язково роздрукувати реєстраційну картку та власноруч заповнити її. Власноруч заповнена реєстраційна картка учасника сертифікації повинна бути відправлена у Регіональний центр, разом із переліком необхідних документів та копій. Все це повинно бути надіслано до певного терміну, який окреслений у правилах реєстрації на сертифікацію. Винятком може бути ситуація, коли педагогічний працівник фізично не може надіслати документи поштою чи власноруч принести їх у Регіональний Центр. Мова йде про його знаходження за кордоном, у зоні бойових дій, тимчасовій окупованій території тощо. Тоді педагог може заповнити електронну форму реєстраційної картки та надіслати усі необхідні документи, за допомогою електронної пошти. Також треба зазначити, що внутрішні переміщені особи, які бажають прийняти участь у сертифікації, мають змогу самостійно обрати та вказати місто, в якому вони можуть пройти сертифікацію [44].

Учаснику сертифікації треба пам'ятати, що він може відмовитися від участі в неї на будь-якому етапі. Для цього він повинен відправити письмову заяву, яка має довільну форму щодо відмови в участі в сертифікації до Регіонального центру. Разом із заявою, педагогічний працівник повинен відправити копію документа, який підтверджує його особу. Важливо, щоб

зазначена заява надійшла до Регіонального центру не пізніше ніж за два тижні до початку незалежного тестування [47].

В той же час, педагогічному працівнику треба знати умови, при яких йому можуть відмовити від участі у сертифікації. Відмова може прийти, якщо:

- 1) основне місце роботи не носить педагогічний характер;
- 2) педагогічний стаж роботи становить менше двох років;
- 3) педагогічна майстерність вчителя має низький рівень;
- 4) вчитель не володіє методиками компетентнісного навчання і новими освітніми технологіями, а також не готовий до їх поширення [41].

Також підставами до відмови участі в сертифікацію можуть бути:

- 1) відсутність одного чи декількох документів та їх копій з переліку необхідних;
- 2) недостовірні дані інформації;
- 3) реєстраційні документи неналежно оформлені;
- 4) реєстраційні документи особи не відповідають вимогам проходження сертифікації;
- 5) реєстраційні документи надіслані не у визначений термін;
- 6) у вчителя наявний сертифікат щодо успішного проходження сертифікації протягом останніх двох років [37].

Перед реєстрацією майбутнім учасникам сертифікації важливо ознайомитися зі своїми правами та обов'язками. На офіційному сайті Українського центру оцінювання якості освіти окреслені наступні права учасника сертифікації:

1. Права на безоплатне проходження сертифікації один раз на три роки.
2. При умові невдалого проходження сертифікації, педагог має право брати участь у ній не раніше ніж через рік.
3. За умовою вдалого проходження сертифікації, педагог отримує щомісячну доплату в розмірі 20 відсотків посадового окладу (ставки заробітної плати) пропорційно до обсягу педагогічного навантаження протягом строку дії сертифіката.

4. Педагогічному працівнику зараховують проходження атестації та присвоюють відповідну кваліфікаційну категорію, якщо сертифікації пройшла успішно.

5. Право проводити інституційний аудит в закладах освіти, та розробляти акредитаційні освітні програми.

6. Здійснювати інші процедури та заходи, які пов'язані із якісним забезпеченням та впровадженням педагогічних інновацій та освітніх технологій.

7. Відмовитися за власним бажанням від участі у сертифікації.

Окрім прав, учасник сертифікацій має певні обов'язки. Мова йде про:

1. Виконання обов'язків визначеними окремими законами України («Про освіту», «Про повну загальну середню освіту» тощо).

2. Проведення навчальних занять, які відповідають календарному плану роботи та навчальним планом.

3. Відсутність репетицій навчальних занять [47].

Ознайомившись зі своїми правами та обов'язками, зареєструвавшись та отримавши під-код логін власного кабінету на сайті сертифікації, її учасник має змогу брати участь у незалежному тестуванні.

Першим етапом сертифікації є незалежне тестування. Ю. Боловацька підкреслює, що хід та зміст незалежного тестування зумовлюється Професійним стандартом учителя початкової школи та Державним стандартом початкової освіти. Мова йде про планування та організацію процесу освіти, забезпечення та підтримку навчання, виховання та розвитку школярів, створення освітнього середовища та використання сучасних освітніх технологій навчання, реалізацію технології партнерства [7].

В. Макарова стверджує, що незалежне тестування відбувається, зазвичай, наприкінці лютого. Проходження незалежного тестування передбачає набрання мінімум 60% можливої кількості балів [19].

Незалежне тестування педагогічних працівників (ЗНО) відбувається в очному форматі, офлайн. Місцем проведення першого етапу сертифікації є

пункти тестування. Тестування має письмовий характер. Військовий стан в Україні вносить корективи у процес тестування. Мова йде про додатковий час, який надається учасникам сертифікації через повітряні тривоги. Час повітряної тривоги відповідає додатковому часу педагогів для тестування. Стандартним часом для ЗНО педагогічних працівників є три години. Учасникам сертифікації надається сто тестових запитань, які мають чотири варіанти відповідей, одна з них – правильна. У 2022 році перший етап сертифікації – незалежне тестування передбачав такі напрямки тестових запитань:

1. Організація освітнього середовища – дванадцять запитань.
2. Управління освітнім середовищем – десять запитань.
3. Партнерська взаємодія учасників педагогічного процесу (вчитель, учні, батьки) – два запитання.
4. Цифровізація та інформаційні технології – шість запитань.
5. Дотримання української літературної мови в процесі навчання – дев'ять запитань.
6. Запитання за предметами та інтегрованими курсами початкової школи – двадцять дев'ять.
7. Методики навчання освітніх галузей – тридцять два питання.

У 2022 році результати тестування повідомлялися до 28 вересня [44].

Цікавим є те, чому першим етапом сертифікації затвердили саме незалежне тестування педагогічних працівників. Справа в тому, що тестування допомагає оцінити знання педагогів, когнітивний компонент їх педагогічної компетентності. Саме на цьому етапі сертифікації відбувається найбільше відсіювання учасників. Тобто, багато педагогічних працівників не можуть набрати необхідний мінімум за тестування і не можуть брати участь в подальших етапах сертифікації.

Як зазначалося вище, перший етап сертифікації має тестову форму та виконується обов'язково письмово. Учаснику сертифікації треба забезпечити себе ручкою, у пункті тестуванні йому буде виданий бланк відповідей, в якому треба відмічати обрані правильні відповіді. Оцінювання відповідей на тестові

завдання відбувається наступним чином. За правильну відповідь учасник сертифікації отримує – 1 бал. Неправильна відповідь оцінюється у 0 балів. Максимальний обсяг балів, який може отримати педагог на першому етапі сертифікації – 100 балів. Незалежне тестування (ЗНО педагогічних працівників) дозволяє отримати такі відомості про педагога:

- 1) засвоєння теоретичних знань щодо освітніх галузей, які передбачає Державний стандарт початкової освіти;
- 2) здатність володіти методикою навчання освітніх галузей початкової освіти;
- 3) сформованість вміння працювати з цифровим освітнім середовищем;
- 4) наявність вміння організувати освітній процес, управляти їм;
- 5) засвоєння знань про педагогіку партнерства з учасниками педагогічного процесу (вчитель, учні, батьки учнів) [49].

Ю. Боловацька вказує, що другим етапом сертифікації педагогічних працівників є самооцінювання власної педагогічної майстерності. До цього етапу допускаються тільки ті учасники сертифікації, що набрали не менше 60 балів на першому етапі. Здійснювання самооцінювання власної педагогічної діяльності відбувається самим педагогічним працівником. Під час цього етапу він оцінює сформованість в учнів ключових компетентностей і вмінь. На другому етапі сертифікації заповнюється анкета самооцінювання. Заповнювання анкети та її форма повинні відповідати вимогам Державної служби якості освіти України [7].

В. Макарова, в свою чергу, підкреслює емоційний компонент другого етапу сертифікації. Це пояснюється тим, що вчителі мають змогу оцінити свою педагогічну майстерність та результати своєї роботи, за допомогою власних почуттів. Тобто, на цьому етапі немає правильних чи неправильних відповідей, є тільки висновки власного самоаналізу. В. Макарова повідомляє, що анкети самооцінювання створюються Державною службою якості освіти та заповнюються в онлайн-форматі. Зазвичай, етап самооцінювання власної педагогічної майстерності відбувається протягом березня [19].

Анкета містить 60 тверджень. Її треба заповнювати та надіслати на вказану адресу. Для вчителів початкової школи, твердження стосуються професійного стандарту «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти». У відповідь на твердження учасник має змогу оцінити себе за одним з п'яти наданих варіантів (досконало, достатньо, частково, маю епізодичне уявлення, не знаю) [26].

Для заповнення анкети можна використовувати цифрові інструменти: комп'ютер, смартфон чи планшет. Для цього потрібне підключення до Інтернету. Заповнювати анкету можна протягом певного терміну, який вказаний на офіційному сайті Центру оцінювання якості освіти. Також зручним є те, що протягом часу заповнення анкети, учасник сертифікації має змогу змінювати свої відповіді, виправляти помилки необмежену кількість часу. Обов'язковим є надання відповідей на всі шістдесят тверджень. Терміни самооцінювання педагогічної майстерності визначаються Державною службою якості освіти України. Вона надає усю інформацію учасникам сертифікації, які отримали прохідний бал за незалежним тестуванням. Щодо інформації про допущення чи недопущення педагогічного працівника до третього етапу сертифікації, то вона надсилається йому на вказану адресу протягом трьох робочих днів. Дні розраховуються після прийняття рішення, за результатами самооцінювання педагогічної майстерності [35].

Наступною дією учасника сертифікації – це проходження останнього її етапу – презентація практичного досвіду.

Ю. Боловацька підкреслює, що на етапі підготовки учасників сертифікації до презентації практичного педагогічного досвіду, їм потрібно повторити та перевірити наступну інформацію:

- 1) перелік професійних компетентностей, які підлягають оцінюванню;
- 2) критерії оцінювання;
- 3) показники критеріїв оцінювання;
- 4) коефіцієнти вагомості показників;
- 5) результати оцінювання [7].

Ця інформація надасть учасникам сертифікації можливість підготуватися за окремими напрямками, організувати урок за всіма вимогами, щоб отримати високий показник оцінки.

Останній етап сертифікації проводиться восени (вересень-жовтень). Оцінюють педагогічний досвід спеціальна експертна група за п'ятнадцятьма педагогічними компетентностями (від 0 до 5 балів за кожен пункт). За результатом третього етапу сертифікації, ними заповнюється експертний висновок.

Експертна група оцінює у педагогічному досвіді наступні п'ятнадцять педагогічних компетентностей:

1. Мовно-комунікативна (розвинуті мовно-комунікативні вміння та навички в учнів та вчителя).

2. Предметно-методична (реалізованість змістової та технологічної складової освітнього процесу, наявність моніторингу особливостей засвоєння учнів навчального матеріалу, наявність коригувальної діяльності).

3. Інформаційно-цифрова (використання цифрових технологій у навчанні, наявність цифрового етикету та комунікації).

4. Психологічна (розвинута мотиваційна готовність учнів до навчання, врахування психологічних вікових особливостей учнів).

5. Емоційно-етична (розвинутий емоційний інтелект учнів, розвинута емоційно-етична сфера вчителя).

6. Педагогічного партнерства (наявність педагогічної взаємодії – вчитель – учні – батьки учнів).

7. Інклюзивна (здатність працювати з дітьми з особливими освітніми потребами, формування толерантного ставлення учнів до них).

8. Здоров'язбережувальна (вчитель дотримується усіх санітарних та гігієнічних норм у класі, наявна сформованість в учнів культуру здорового способу життя).

9. Проектувальна (наявність змістовного наповнення освітнього простору класу, дидактичне його забезпечення).

10. Прогностична (планування освітнього процесу, прогнозування його результатів).

11. Організаційна (організація освітнього процесу та його використання).

12. Оцінювально-аналітична (оцінювання навчальних досягнень учнів, формування в них навичок само оцінювання).

13. Інноваційна (знає та використовує інноваційні педагогічні технології).

14. Здатність до навчання впродовж життя (наявність професійного розвитку, професійної співпраці та трансляції досвіду).

15. Рефлексивна (здатність до аналізу власної педагогічної майстерності, наявність особистих якостей педагога до рефлексії).

Військовий стан в Україні вніс зміни у формат третього етапу сертифікації – вивчення практичного досвіду. Мова йде змінення офлайн-формату на онлайн. У 2022 р. експертам не треба було їхати у школи для оцінки уроків педагогів. Вчителі мали змогу продемонструвати свій педагогічний досвід онлайн. Демонстрація педагогічного досвіду відбувався протягом одного дня. Тому, учасникам сертифікації на третьому етапі потрібно бути готовим до спостереження на своєму уроці у дистанційному форматі. Урок повинен відповідати Концепції Нової української школи, повинні використовувати інноваційні навчальні технології, освітнє середовище також має бути правильно організоване [31].

У 2022 році вперше експерти передавали висновки онлайн, що додало швидкості у роботі, зменшило витрати та дало змогу залучити експертів, які виїхали за кордон. Висновки затверджували накладанням цифрового підпису [43].

Після основного етапу сертифікації, а саме її проходження, наступною дією є отримання її результатів. Сертифікати про проходження сертифікації отримують усі її учасники, які брали участь у трьох етапах та отримали порогові бали та більше (кожного року існує свій мінімум). Подивитися на свої результати сертифікації кожен її учасник може у власному кабінеті протягом вісімнадцяти календарних днів після закінчення третього етапу сертифікації.

Також треба зазначити, що учасник сертифікації має змогу слідкувати за своїми результатами протягом всіх етапів оцінювання. Це можливо зробити у власному кабінеті на сайті [41].

Якщо в учасника сертифікації виникають сумніви щодо результатів сертифікації, він має змогу подати апеляцію. Для цього він повинен протягом трьох календарних днів після отримання результатів сертифікації, подати заяву щодо апеляції до апеляційної комісії. Апеляційну заяву вона розглядає протягом тижня після її отримання [46].

Успішне проходження сертифікації характеризується наявністю у кабінеті учасника сертифікації певного знаку – це графічне зображення сертифікату. Це зображення з'являється протягом десяти робочих днів після закінчення третього етапу сертифікації. На графічному зображенні сертифікату міститься наступна інформація:

- 1) його номер;
- 2) прізвище, ім'я та по батькові учасника сертифікації, його посада у закладі освіти;
- 3) номер протоколу засідання комісію;
- 4) дата видачі та кінцеви термин його дії.

Підтвердження наявності сертифікату зумовлює наявність відповідної інформації в Єдиній державній електронній базі з питань освіти. Інформацію про видані сертифікати до ЄДЕБО передає УЦОЯО [47].

Отже, нами був окреслений алгоритм дій учасника сертифікації на кожному з її етапів від підготовки та реєстрації, особливостей проходження кожного з етапів сертифікації (незалежне тестування (ЗНО), самооцінювання педагогічної майстерності, оцінювання педагогічного досвіду) та власне отримання сертифікату з проходження сертифікації педагогічних працівників також була надана інформація про алгоритм подання апеляційної заяви щодо результатів сертифікації. Ця інформація буде корисна для вчителів, які планують взяти участь у сертифікації.

2.2. Аналіз звітів за результатами сертифікації вчителів початкових класів 2020-2022 років (на матеріалах Українського центру оцінювання якості освіти)

Здійснимо аналіз звітів за результатами сертифікації вчителів початкових класів 2020-2022 років. Розглянемо кількість зареєстрованих педагогічних працівників, існуючу квоту, які результати були показані вчителями на трьох етапах та особливості результатів сертифікації за різними регіонами України.

Для початку, розглянемо та порівняємо кількість зареєстрованих вчителів початкових шкіл на сертифікацію у 2020-2022 роках. Для участі в сертифікації 2020 року зареєструвався 1591 педагогічний працівник, що становить 79,6% від установленної квоти (2000). У 2021 році в сертифікації прийняли участь 1755 вчителів початкової школи при квоті 2000. Щодо 2022 року, на участь у сертифікації зареєструвалися 1984 учасника. У зазначеному році квота складала 2500 учасників. Візуалізувати ці результати нам допоможе діаграма (рис. 2.1).

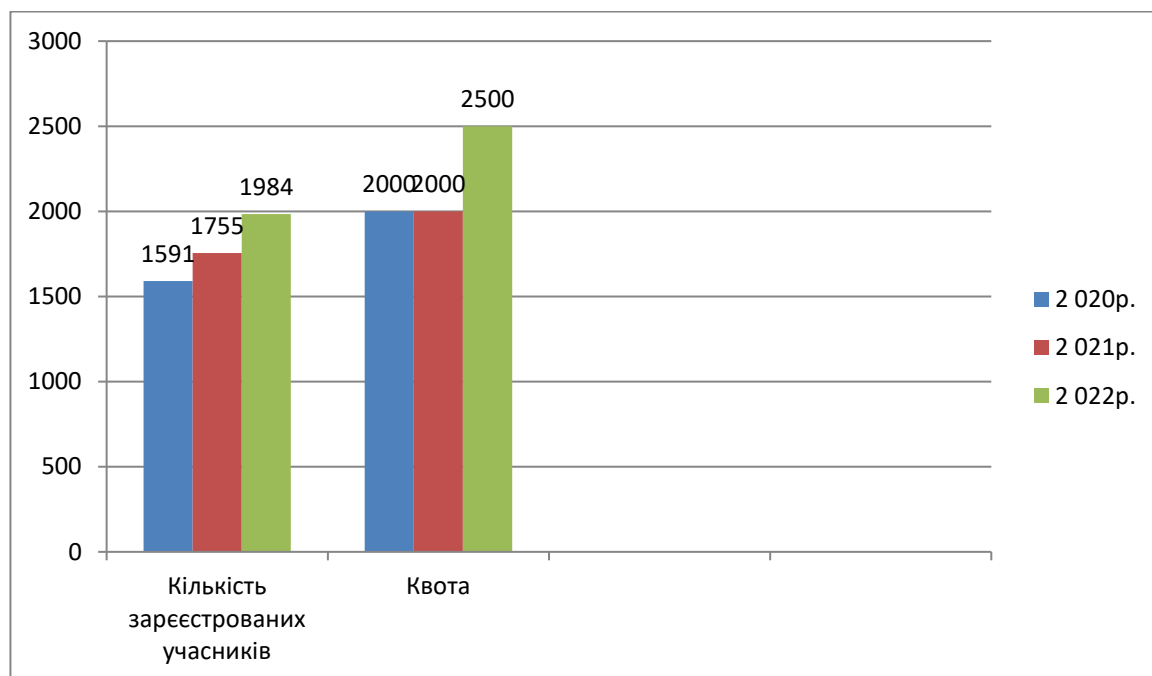

Рисунок 2.1. Порівняльна характеристика кількості зареєстрованих та існуючу квоту у сертифікації вчителів початкових класів 2020-2022 роках

За рис 2.1. можемо побачити, що кожного року, починаючи з 2020 року, існує тенденція до збільшення зареєстрованих вчителів початкових класів. Також можемо бачити, що кожного року збільшується й квота на сертифікацію педагогічних працівників. Такі результати вказують на перспективність сертифікації та її популярність серед вчителів початкових класів.

Розглянемо статистику реєстрації на сертифікацію вчителів початкових класів (2020-2022 рр.) по українським регіонам (таблиця 2.1).

Таблиця 2.1

Реєстрація на сертифікацію вчителів початкових класів (2020-2022 рр.) за українськими регіонами

Показники реєстрації	2020	2021	2022
Мінімальний показник	Херсонська (39) Миколаївська (37) Луганська (17)	Київська Закарпатська Дніпропетровська (дані відсутні)	Сумська (60) Чернігівська (60) Луганська (35)
Максимальний показник	Дніпропетровська (123) Львівська (106) Тернопільська (101)	Запорізька, Кіровоградська Сумська (дані відсутні)	Львівська обл. (178) Дніпропетровська обл. (172) Одеська (157)

Згідно з таблицею 2.1, у 2020 році найбільша тенденція до реєстрації на сертифікацію вчителів початкових класів спостерігалася у Дніпропетровській, Львівській та Тернопільській областях. У Дніпропетровській області зареєструвалися 123 вчителі початкової школи. У Львівській – 106 вчителів. У Тернопільській області бажання зареєструватися на сертифікацію виявили – 101 вчитель початкових класів. Найменше зареєстрованих у 2020 році виявилось у Херсонській, Миколаївській та Луганській областях. Найменший показник реєстрації на сертифікацію спостерігався у Луганській області – там

zareєструвалися лише 17 педагогів. Також мала тенденція відмічалася у Миколаївській (37 вчителів) та Херсонській (39 вчителів) областях. У 2021 році статистика за реєстрацію на сертифікацію дещо змінилася. Так, активнішими за реєстрацією стали: Запорізька, Кіровоградська та Сумська області. Вчителі початкових класів у зазначених областях найшвидше використали існуючу квоту. Найменша тенденція спостерігалася за реєстрацією на сертифікацію у 2021 році – у Київській, Закарпатській та Дніпропетровській областях. У 2022 році, до максимальних показників реєстрації повертається Львівська та Дніпропетровська області. У Львівській області зареєструвалися на сертифікацію 178 вчителів початкових класів. У Дніпропетровській – 172. Також високим показником реєстрації відзначився Одеський регіон. У цій області зареєструвалися – 157 вчителів початкової школи. Найменші показники реєстрації на сертифікацію 2022 року спостерігалися у Луганській області (35 зареєстрованих), Сумській (60 зареєстрованих) та Чернігівській (60 зареєстрованих) областях. Отже, можемо зробити загальний висновок, що протягом 2020-2022 років у сертифікації вчителів початкових класів найбільше прийняло участь педагогів із Львівщини та Дніпропетровщини. Найменше – з Луганської області.

Перейдемо до розгляду та порівняння результатів незалежного тестування учасників сертифікації 2020-2022 років. Для цього нам знадобиться діаграма (рис. 2.2).

За рис. 2.2., можемо побачити, що у 2020 році серед 1552 учасників сертифікації тільки 1045 вчителів початкової школи були допущені до другого етапу. Тобто, 507 педагогічних працівників (32,7%) не набрали потрібний бал за незалежним тестуванням. Натомість, у 2021 році серед 1622 учасників сертифікації мали змогу пройти до другого етапу – 1171 вчитель початкових класів. Отже, 451 учасник сертифікації не отримав прохідний бал за тестування (27,8%). Щодо 2022 року, то у першому етапі тестування прийняли участь – 1984 вчителів початкових класів.

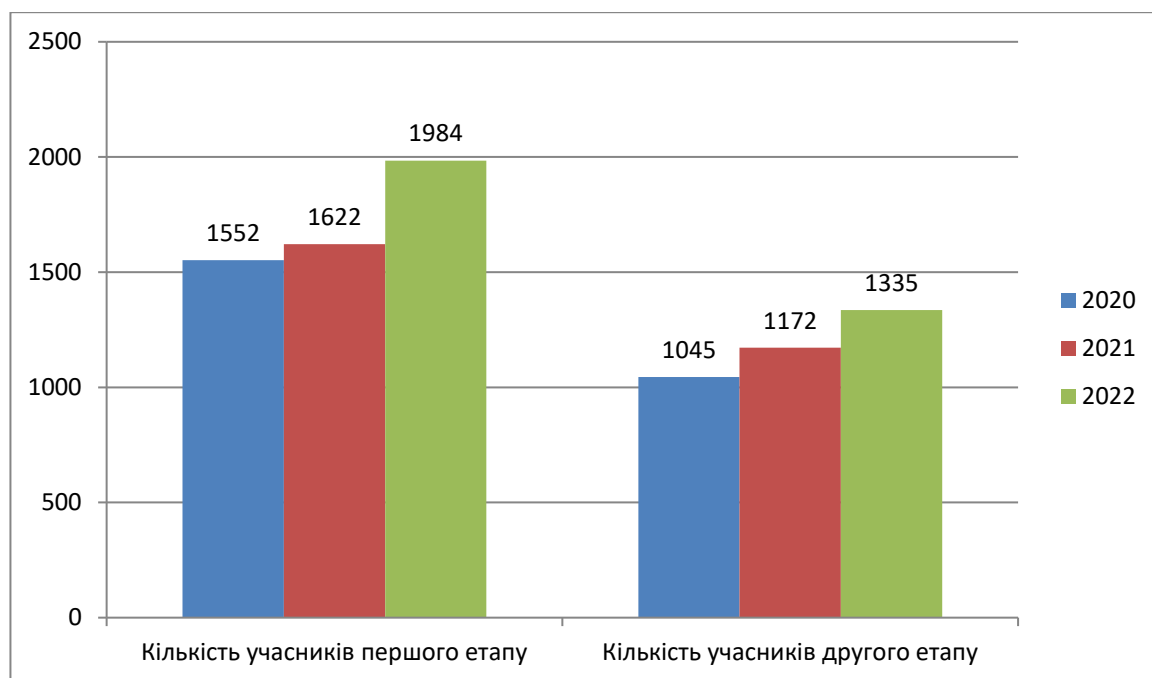

Рисунок 2.2. Результати проходження першого етапу сертифікації вчителів початкової школи (2020-2022 рр.)

До другого етапу сертифікації були допущені – 1335 педагогічних працівників. 649 учасників не змогли вдало пройти незалежне тестування (32,7%). Отже, звернемо увагу, що у 2020 році до другого етапу сертифікації не пройшли – 32,7 % учасників. У 2021 році тенденція була трохи знижена – до другого етапу не пройшли 27,8% учасників. У 2022 році повторюється результат 2020 року – до другого етапу сертифікації не проходять – 32,7% учасників. Загалом, за статистикою результатів незалежного тестування педагогічних працівників, можемо зробити висновок, що 31% учасників не проходить до другого етапу сертифікації.

Розглянемо та порівняємо результати другого етапу сертифікації вчителів початкових класів у 2020-2022 роках. Для цього нам знадобиться діаграма (рис. 2.3).

За рис. 2.3., можемо побачити, що у 2020 році у другому етапі сертифікацію прийняли участь 1045 вчителів початкової школи. До третього етапу сертифікації були допущені 1040 педагогів. Тобто, лише 5 вчителів не змогли вдало пройти другий етап (0,48%). У 2021 році, до другого етапу

сертифікації увійшли 1172 вчителів початкових класів. До наступного етапу були допущені 1171 педагогів. Одному вчителю не вдалося взяти участь у наступному етапі (0,09%).

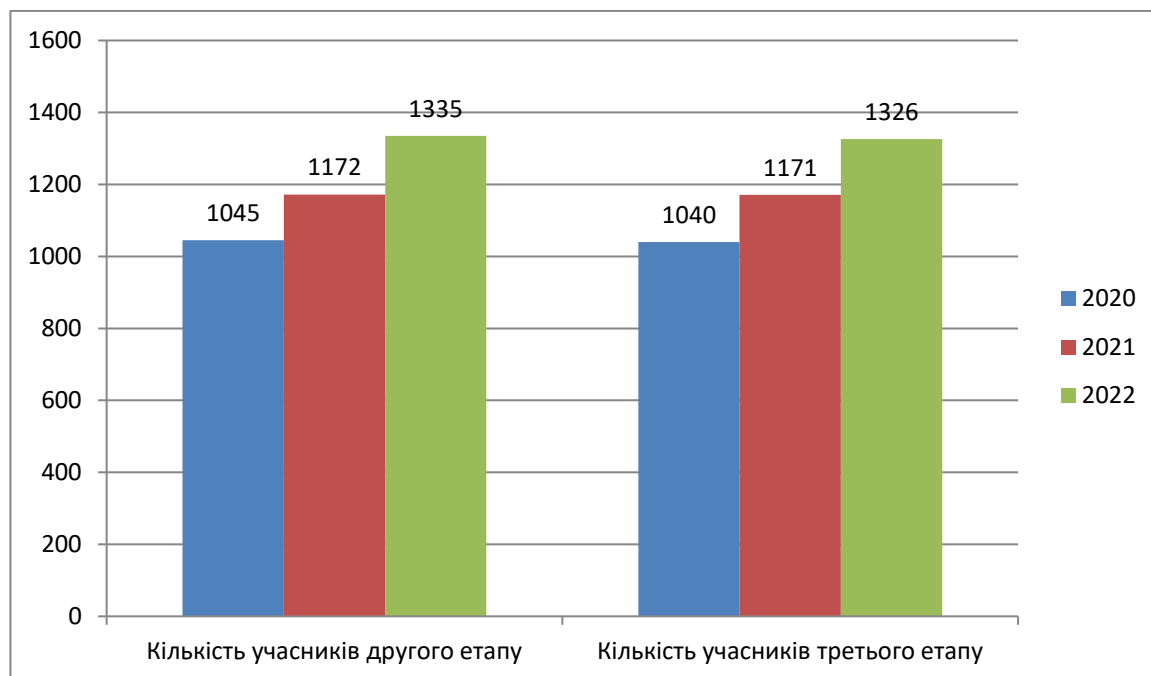

Рисунок 2.3. Результати проходження другого етапу сертифікації вчителів початкової школи (2020-2022 рр.)

Щодо 2022 року, то у другому етапі сертифікації спробували свої сили – 1335 вчителів початкових класів. До третього етапу були допущені – 1326 учасників. 9 учасників не змогли пройти другий етап та перейти до наступного (0,67%). Таким чином, можемо спостерігати, що у 2020 році до третього етапу сертифікації не змогли увійти 0,48% учасників. У 2021 році – 0,09%. В 2022 році, в свою чергу, було не допущено до третього етапу сертифікації – 0,67% учасників. Тобто, можна зробити висновок, що, на відміну від тенденції проходження до другого етапу (високий % відсіювання), на другому етапі сертифікації спостерігається досить маленький процент не проходження до наступного етапу (менше 1%). Також треба відмітити, що найменший показник спостерігається в учасників 2021 року (0,09%). Їх результати другого етапу сертифікації є дещо кращими ніж в учасників 2020 та 2022 років.

Третій етап сертифікації є останнім та показує загальні результати за рік. Розглянемо скільки вчителів початкових класів у 2020-2022 роках змогли пройти сертифікацію. Для візуалізації результатів використаємо діаграму (рис. 2.4).

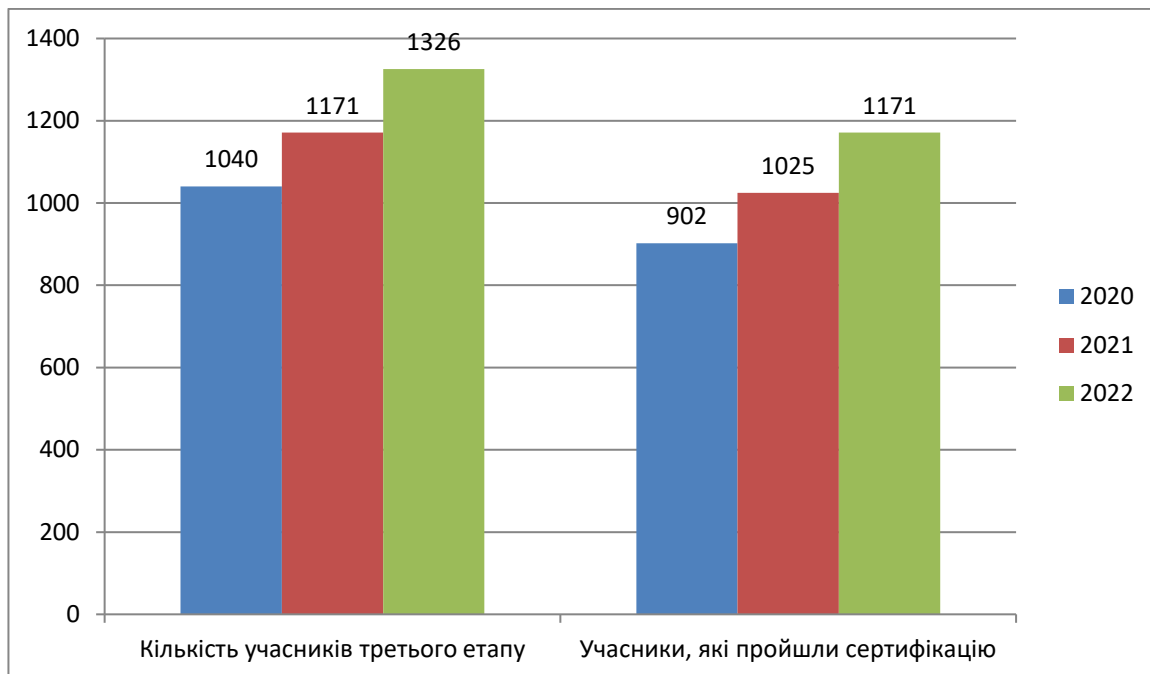

Рисунок 2.4. Результати проходження сертифікації вчителів початкової школи (2020-2022 рр.)

Згідно з рис. 2.4., у 2020 році в останньому, третьому етапі сертифікації прийняли участь 1040 вчителів початкової школи. Серед них вдало пройти цей етап та отримати сертифікат вдалося 902 педагогам. Тобто, 138 учасників не змогли повністю пройти сертифікацію (13,3%). У 2021 році за отримання сертифікату, на третьому етапі сертифікації поборолися 1171 учасник. Серед них, тільки 1025 вчителів початкових класів змогли отримати сертифікат про проходження сертифікації. 146 учасників сертифікації 2021 року не змогли отримати сертифікат (12,5%). Щодо 2022 року, то у третьому етапі сертифікації прийняли участь 1326 вчителів початкової школи. Позитивний результат на цьому етапі та отримання сертифікату спостерігалися у 1171 учасника. 155 учасників сертифікації 2022 року не отримали сертифікат про її проходження (11,7%). Отже, у 2020 році 13,3% учасника третього етапу сертифікації не

змогли отримати сертифікат. У 2021 році – 12,5% учасників залишилися без сертифікату про проходження сертифікації. 11,7% учасників третього етапу сертифікації у 2022 році не отримали сертифікат. Також треба відмітити, що у 2022 році спостерігається менший процент не проходження сертифікації серед учасників третього етапу (11,7%). Найбільший – у 2020 році (13,3%). Загалом, за розглянуті роки (2020-2022 рр.), можемо зробити висновок, що 12,5% учасників сертифікації не можуть пройти її останній етап.

Для того, щоб зрозуміти статистику успішності проходження сертифікації у 2020-2022 роках вчителями початкових класів та сформованість їх загальної, педагогічної компетентності, розглянемо діаграму з числом загальної кількості учасників сертифікації та учасників, які отримали сертифікат про проходження сертифікації вчителів початкової школи (рис. 2.5).

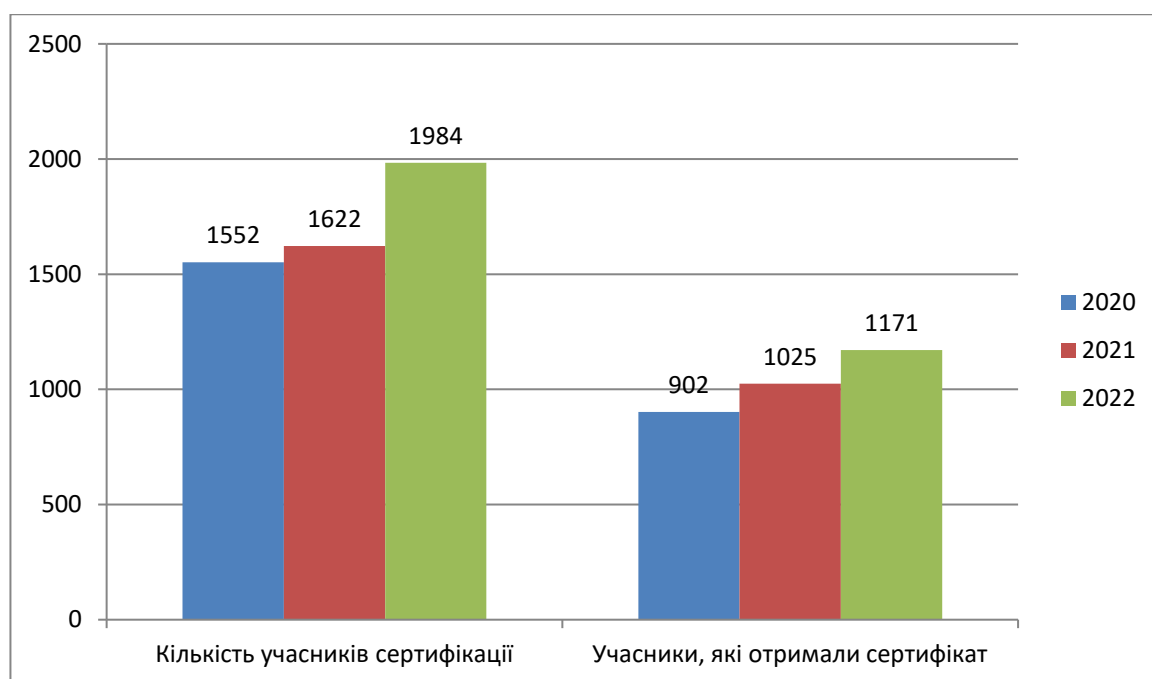

Рисунок 2.5. Співвідношення кількості учасників сертифікації та учасників, які отримали сертифікат (2020-2022 р.)

Згідно рис. 2.5., у 2020 році серед 1552 учасника сертифікації, сертифікат про її проходження змогли отримати – 902 вчителів початкових класів (58,1%). У 2021 році, серед 1622 педагогічних працівників початкової школи, які мали бажання пройти сертифікацію, тільки 1025 педагогів підтвердили

сформованість своєї професійної компетентності (63,2%). У 2022 році, в свою чергу, 1171 учасник сертифікації з 1984 зміг отримати бажаний сертифікат (59%). Отже, можемо побачити, що, загалом, сертифікат, наприкінці усіх етапів сертифікації вчителів початкових класів, отримують більше половини усіх його учасників. Аналізуючи результати сертифікації учасників 2020-2022 років, можемо побачити, що найбільший процент отримання сертифікатів спостерігається у 2021 році (63,2%). Найменше сертифікатів отримали у 2020 році (58,1%). Таким чином, робимо висновок, що приблизно 60% учасників сертифікації проходять усі три її етапи, підтверджують сформованість своєї педагогічної компетентності та отримують сертифікат.

За 2020-2022 роки в Україні підтвердили свою педагогічну компетентність – 3098 вчителів початкових класів. Це вчителі з різних українських регіонів, які мають різний вік, стать, місце проживання тощо. Розглянемо загальний «портрет» учасників сертифікації вчителів початкових класів. За даними звітів 2020-2022 років, середній вік учасника сертифікації вчителів початкової школи – 41-50 років (40%). Найменша тенденція участі в сертифікації у педагогів, які є старшими за 65 років (0,2%). Найчастіше у сертифікації приймають участь саме жінки (майже 100%). Це пояснюється тим, що посаду вчителя початкових класів, зазвичай, займає жінка. Середній стаж учасника сертифікації – 21-30 років (40%). Найменша тенденція до участі у сертифікації педагогів, які мають стаж більше 40 років (менше 1%). Це пояснюється тим, що літні люди, зазвичай, не прагнуть до саморозвитку і вже обрали свою педагогічну лінію та викладають саме за нею. Сертифікація – це крок до оновлення та інновації шкільної освіти, тому в ній приймають участь вчителі, які готові до змін. Більше у сертифікації приймають участь вчителі міських шкіл ніж сільських (70%). 70% учасників сертифікації вчителів початкової школи не мають педагогічного звання, але мають кваліфікаційну категорію – спеціаліст вищої категорії (50%). Отже, це ще раз підтверджує, що у сертифікації приймають участь амбіційні люди, які прагнуть само розвиватися та самовдосконалюватися.

Сертифікація педагогічних працівників з'явилася не так давно, але вже отримала певні відгуки від її учасників. Розглянемо результати аналізу відгуків учасників сертифікації вчителів початкової школи щодо мотивації, ідеї, етапів та здійснення сертифікації педагогічних працівників, її порівняння з атестацією.

На основі аналізу відгуків учасників, які пройшли сертифікацію вчителів початкової школи, можна виділити такі напрямки мотивації до участі в ній:

- 1) інтерес до нового;
- 2) прагнення до саморозвитку, самовдосконалення;
- 3) бажання проаналізувати свою педагогічну діяльність;
- 4) бажання до професійного самовираження;
- 5) отримання цікавого досвіду;
- б) матеріальна винагорода.

Учасники сертифікації часто діляться враженнями про її етапи. Найскладнішим етапом сертифікації педагогічних працівників, її учасники вважають останній – експертне оцінювання педагогічних компетентностей вчителя. На нашу думку, це є не випадково, бо, зазвичай, вчитель звик сам оцінювати знання та навички в учнів, зміна статусу викликає в учасників сертифікації тривогу, напруженість та переживання. Однак, в той же час, учасники сертифікації вказують на ефективність останнього її етапу в процесі вивчення педагогічної компетентності вчителів початкової школи, бо саме практичне використання педагогічних знань вказує на справжню педагогічну майстерність. Також учасники сертифікації позитивно оцінюють дистанційну форму проведення експертного оцінювання педагогічної майстерності. Педагоги зазначають, що у такі критичні періоди як: пандемія чи військовий стан, дистанційна форма проведення цього етапу є оптимальною. Вчителі підтримують важливість кожного етапу сертифікації. Вони комплексно надають можливість оцінити педагогічну компетентність вчителя початкових класів [43; 44].

Порівнюючи сертифікацію та атестацію педагогічних працівників,

вчителі початкової школи однозначно вказують на оптимальність першої. Вони наводять наступні аргументи:

- 1) сертифікація є неупередженою та об'єктивною;
- 2) атестація триває досить довго – з вересня до березня, сертифікація – тиждень;
- 3) сертифікація є інноваційним засобом оцінювання [43; 44].

Отже, учасники сертифікацію вбачають у ній інноваційний засіб оцінювання педагогічної компетентності, який є зручним, неупередженим та ефективним.

Для визначення престижності сертифікації серед вчителів початкових класів, бажання прийняти у ній участь та напрямок цієї мотивації, нами було проведено емпіричне дослідження у вигляді опитування з вчителями початкових шкіл міста Запоріжжя (40 вчителів). Дослідження проводилося дистанційно у педагогічному чаті. Вчителям були поставлені наступні запитання з варіантами відповідей:

1. Чи бажаєте ви прийняти участь в сертифікацію вчителів початкової школи?

- А) Так (вже приймала участь)
- Б) Не впевнена
- В) Ні, не бачу сенсу.

2. Яка ваша мотивація до прийняття участі в сертифікації вчителів початкової школи?

- а) інтерес до нового;
- б) прагнення до саморозвитку, самовдосконалення;
- в) бажання проаналізувати свою педагогічну діяльність;
- г) бажання до професійного самовираження;
- д) отримання цікавого досвіду;
- е) матеріальна винагорода.
- ж) я не хочу приймати участь в сертифікації.

Розглянемо відповіді випробуваних вчителів початкових класів на перше

питання, за допомогою діаграми (рис. 2.6).

Рисунок 2.6. Дослідження наявності бажання приймати участь у сертифікації у вчителів початкових класів міста Запоріжжя

Згідно з рис. 2.6., серед випробуваної групи переважає відповідь «Так (вже приймала участь)» (75%). 10% випробуваних вчителів не впевнені у своєму рішенні. 15% випробуваних педагогів категорично проти участі в сертифікації. Таким чином, можемо встановити наявність престижності сертифікації серед вчителів початкових класів міста Запоріжжя. Проаналізуємо мотивацію випробуваних до участі у сертифікації вчителів початкової школи. Для цього використаємо діаграму (рис. 2.7).

За рис. 2.7., можемо побачити, що серед випробуваної групи переважає такий напрямок мотивації до участі у сертифікації як – «Саморозвиток, самовдосконалення» (30%). 18% випробуваних не мають мотивації до участі у сертифікації. 17% випробуваних вбачають у сертифікації можливість проаналізувати свою педагогічну діяльність. 10% випробуваних вчителів початкових класів бачать у сертифікації засіб професійного самовираження. У інших 10% випробуваних сертифікація викликає інтерес як до інноваційного засобу оцінювання. Найменша тенденція серед випробуваної групи вчителів

початкових класів міста Запоріжжя спостерігається до відповіді «Матеріальна вигода» (8%) та «Цікавий досвід» (7%).

Рисунок 2.7. Мотивація до участі у сертифікації у вчителів початкових класів міста Запоріжжя

Таким чином, випробувані запорізькі вчителі початкової школи бажають прийняти участь у сертифікації (75%) і сприймають її як засіб саморозвитку та самовдосконалення (30%).

Отже, нами були проаналізовані звіти та відгуки учасників сертифікації 2020-2022 років. Можемо зробити висновок, що, незважаючи на те, що сертифікація вважається достатньо новим проектом, вона має багато позитивних відгуків від її учасників та відрізняється своєю зручністю та перспективністю. Впродовж 2020-2022 років сертифікати, які підтверджують професійну компетентність вчителів початкових класів отримали 3098 педагогів. Найбільш вдалим за результативністю можна вважати сертифікацію вчителів початкових класів 2021 року. Також треба відмітити наявність тенденції до збільшення учасників сертифікації кожного року та відповідно збільшення державної квоти. Це вказує на престижність цього інструменту

оцінювання педагогічних компетентностей серед вчителів. Нами було це підтверджено результатами власного емпіричного дослідження, в якому взяли участь 40 вчителів початкових класів міста Запоріжжя.

2.3. Рекомендації вчителям початкової школи щодо підвищення рівня їхньої професійної компетентності

Для проходження сертифікації, вчителю необхідно мати достатньо сформовану професійну компетентність. Перед проходженням сертифікації, кожний її учасник бажає підвищити рівень своєї педагогічної компетентності. Зважаючи на це, нами було вирішено розробити рекомендації вчителям початкової школи щодо підвищення рівня їхньої професійної компетентності. Рекомендації були складені на основі аналізу наукової літератури щодо цього питання.

Н. Залевська вважає, що підвищення педагогічної компетентності вчителя початкових класів забезпечується самовихованням, самостійністю та відповідальністю за результат освітньої діяльності. Вчитель з високим рівнем педагогічної компетентності – має власну педагогічну майстерність, стиль своєї освітньої діяльності з рисами індивідуальності. Розглядаючи методи підвищення педагогічної компетентності вчителів початкової школи, Н. Залевська виділяє інтерактивні методи навчання. Головною формою підвищення педагогічної компетентності вчителів автор вважає лекцію. Мова йде про лекції з підвищення педагогічної кваліфікації. Н. Залевська звертає увагу на актуальність мультимедійних лекцій та семінарів, які мають змогу забезпечити наочний супровід. Також науковець виділяє такі ефективні форми інтерактивного навчання:

1. Тренінг-лекції. Такі лекції мають не тільки теоретичну основу, але й практичне підкріплення. Зумовлюють не тільки професійний розвиток, але й особистісний. «Використання психолого-педагогічних тренінгів у педагогічній

практиці навчання учителів початкових класів спрямоване на те, щоб підготувати педагогів до педагогічного спілкування, виробити уміння та навички планувати, організовувати багатоаспектну навчально-пізнавальну діяльність, оцінювати ефективність застосовуваних методів та прийомів навчання і виховання і т.п» [15, с. 24].

2. Інтерактивні дискусії (круглий стіл). На таких дискусіях обговорюються сучасні актуальні теми та проблеми освітньої сфери. Педагог має змогу ознайомитися з передовими педагогічними проблемами та педагогічним досвідом інших вчителів, що збагатить його педагогічну майстерність та знання теоретичного матеріалу за педагогічною галуззю [15].

В. Берека також вказує на ефективність інтерактивних технологій в процесі підвищення професійної компетентності вчителів початкових класів. Автор пояснює це тим, що вони надають змогу практично закріплювати набуті знання, уміння та навички. Розвиток педагогічних компетентностей шкільних педагогів забезпечують такі форми інтерактивних технологій як:

- 1) тренінг;
- 2) навчальна групова дискусія;
- 3) ділова гра;
- 4) програмоване навчання.

Загальна професійна компетентність педагога виражає його здатність до ділового спілкування, вміння взаємодіяти з учасниками педагогічного процесу. Саме зазначені форми інтерактивних технологій мають змогу розвивати ці здатності та вміння. В. Берека зазначає, що для підвищення рівня педагогічної компетентності важливим є обмін педагогічним досвідом та творча діяльність педагога. Щодо першого, він може здійснюватися на педагогічних форумах, чатах, педагогічних конференціях тощо. Для розвитку творчого потенціалу, педагогу доцільно приймати участь у розробці різноманітних методик та заходів. Мова йде про розробки творчих заходів для учнів, на кшталт КВК, освітянських вечорів тощо [4].

О. Гноєвська вказує, що в процесі підвищення педагогічної

компетентності вчителя початкових класів доцільно використовувати наступні дієві форми:

- 1) курси підвищення кваліфікації;
- 2) різні форми роботи методичних об'єднань вчителів;
- 3) самоосвіта;
- 4) різні конкурси;
- 5) семінари;
- 6) круглі столи;
- 7) майстер-класи;
- 8) педагогічні читання.

О. Гноєвська зазначає, що в процесі розвитку педагогічної компетентності вчителя, важливо отримувати необхідні практичні навички та закріплювати їх створенням авторських педагогічних розробок. Обов'язково повинні бути наявні практичні, проблемні, дослідницькі завдання. Підвищення кваліфікації передбачає широке використання проблемних семінарів, програми яких поєднували лекції, семінарські та практичні заняття з найактуальніших проблем освіти. На думку автора, доцільно використовувати різні активні методи підвищення педагогічної компетентності:

- 1) неімітаційні (дискусія, круглий стіл);
- 2) імітаційні (аналіз конкретних ситуацій і розв'язання педагогічних завдань, ділові ігри, що передбачають створення ситуацій варіативно-професійної поведінки);
- 3) дослідницькі й практичні завдання [11].

Н. Залевська стверджує, що неможливо уявити сучасного вчителя, який не вміє користуватися ІКТ-технологіями. Ці технології не тільки можуть збагатити навчальний процес, але й надати можливість підвищити рівень педагогічної компетентності вчителя. Наприклад, за допомогою інтерактивного спілкування, вчителі початкових класів можуть ділитися своїм педагогічним досвідом, у вигляді дискусій. Дискусії можуть мати синхронний (педагогічні чати) та асинхронний (електронна пошта, списки адресатів, Інтернет-форуми)

характер [15].

I. Василіків звертає увагу на те, що окрім вміння користуватися комп'ютером та створювати презентації в програмі Power Point, сучасному вчителю початкових класів важливо опанувати такі інтерактивно-комунікаційні інструменти як: інтерактивна дошка, фліпчарти. Вчителям початкових класів потрібно цікаво та доступно доносити навчальний матеріал до учнів. В них повинна бути присутня впевненість у використанні сучасних гаджетів [8].

В. Берека наголошує на важливості наявності самоосвітньої діяльності в житті вчителя початкової школи. Наявність епізодичної та планової самоосвіти забезпечить підвищення рівня його професійної компетентності. На думку науковця, педагог повинен завжди знаходитися у пошуку своєї професійної самореалізації, він повинен здійснювати безперервне навчання, вивчати передовий досвід інших педагогів. Також вчителю доцільно проводити самоаналіз своєї педагогічної діяльності, критично розглядати свою здатність до педагогічної взаємодії та рівень своєї педагогічної майстерності. Науковець наголошує, що самоосвіта є кроком до постійного підвищення педагогічної компетентності. В. Берека надає поради вчителям початкової школи щодо отримання мотивації для здійснення самоосвіти:

1. Кожен день проводьте інформаційну роботу.
2. Сформууйте в своїй роботі творчу атмосферу.
3. Пам'ятайте про наявність конкуренції в педагогічній сфері.
4. Враховуйте, що світ та освітня сфера змінюється, ви повинні бути готові до змін.

5. Використовуйте громадську та суспільну думку в процесі педагогічної самоосвіти [4].

Самоосвіта є процесом самовдосконалення педагога. Сам процес самовдосконалення складається із чотирьох етапів:

1. Усвідомлення необхідності самовдосконалення та прийняття рішення про здійснення цього процесу.
2. Розробка плану (програми) самовдосконалення.

3. Практична діяльність, яка спрямована на реалізацію окремих завдання щодо роботи над собою.

4. Самостійний контроль та корекція власної діяльності.

Самовдосконалення вчителя відбувається тільки через самоосвіту. Вона є провідною формою вдосконалення професійної компетентності педагога, яка складається із засвоєння, оновлення, поширення та поглиблення знань, узагальнення педагогічного досвіду в процесі саморозвитку та самовдосконалення. В цьому процесі важливо враховувати власні інтереси та об'єктивні потреби освітнього закладу. Самоосвіта повинна забезпечувати ознайомлення педагога з новітніми педагогічними та психологічними дослідженнями, пошук нових напрямків у методиці та організації навчально-виховного процесу, розгляд на високому науковому рівні педагогічних проблем, що викликають утруднення в практичній роботі. Можна виділити такі кроки педагога в процесі самоосвіти:

1. Діагностика наявних проблем. Вчитель повинен зрозуміти які професійні проблеми він має, що не знає, які є прогалини у педагогічному розвитку.

2. Вивчення необхідної літератури та передового педагогічного досвіду.

3. Виокремлення основних актуальних положень, фактів, явищ в літературі та педагогічному досвіду, які допоможуть підвищити рівень педагогічної компетентності.

4. Систематизувати та розробляти науково-методичні узагальнення.

5. Здійснювати апробацію власної педагогічної діяльності, на основі засвоєння нових знань та навичок.

Здійснювати самоосвіту вчителю початкової школи можна, використовуючи різноманітні фахові книжки, газети, журнали, мережу Інтернет, телебачення, відео та аудіо інформацію. Також допоможуть підвищити педагогічну майстерність педагогічні семінари та конференції, майстер-класи та курси підвищення педагогічної кваліфікації. Особистий розвиток педагога, який буде сприяти професійному забезпечать екскурсії,

театри, виставки, музеї, концерти, подорожі тощо.

Педагогічна діяльність має творчу складову, тому професійній самоосвіті буде сприяти процес розробки нових методичних рекомендацій та заходів.

Мова йде про:

- 1) електронні уроки, посібники;
- 2) пакет електронного тестового матеріалу;
- 3) пакет уроків та заходів позаурочної освіти;
- 4) дидактичний матеріал з предмету (самоосвіти, практика, контроль);
- 5) комплект роздаткового матеріалу з предмету;
- 6) термінологічний словник з предмету;
- 7) тематичні класні години, батьківські збори, позакласні заходи;
- 8) навчальні проекти;
- 9) пакет олімпіадного матеріалу;
- 10) проект особистої методичної веб-сторінки.

Однак, треба зазначати, що самоосвіта буде мати ефективність тільки за наявності окремих умов. Це:

1. Вміння визначити свої слабкі та сильні педагогічні сторони, здатність до критичного самоаналізу.
2. Здатність до рефлексії.
3. Можливість виконувати дослідницьку, пошукову та творчу діяльність [27].

Г. Наливайко вказує, що самоосвіта може бути представлена у різних видах. Це:

- 1) самоосвіта в період навчання на курсах (вивчення першоджерел, літератури, підготовка до семінарів, заліків, до участі в конференціях, рольових іграх, виконання курсових робіт, докурсових і післякурсів завдань та ін.);
- 2) самоосвітня цілеспрямована робота, пов'язана з підготовкою до занять (уроків) чи конкретних заходів (конференцій, бесід, семінарів, нарад, виховних заходів, бесід з батьками тощо) за місцем роботи;
- 3) самоосвіта, пов'язана з удосконаленням рівня загальнокультурної,

спеціальної, психолого-педагогічної й методичної підготовки вивченням, узагальненням і втіленням у практику передового педагогічного досвіду [21].

І. Василіків, в свою чергу, виділяє такі види самоосвіти як: індивідуальна та групова. В процесі першої, її ініціатор – сам педагог. Щодо другого, то це – методичне об'єднання, семінари, практикуми, курси підвищення кваліфікації, тобто організовані об'єднання, які допомагають забезпечити самоосвітню діяльність педагогам. На думку автора, найпоширеніший та ефективніший метод підвищення педагогічної компетентності вчителя є курси підвищення кваліфікації. Ці курси проводяться в інститутах розвитку освіти, районних і міських педагогічних методичних кабінетах. Активно використовуються такі форми роботи як: семінари, методичні об'єднання, наради вчителів, педагогічні читання. Приблизно 65 % навчального часу відведено на лекційні заняття, решта годин – на практику і семінари [8].

З. Декунова повідомляє про ефективність такого методу підвищення професійної компетентності вчителів початкових класів як – кейс-метод. Зазначений метод формує у вчителів здатність до педагогічної та методичної інноваційної діяльності, розвиває їх творче мислення, прогностичні здібності, та інше. Кейс-метод (метод розв'язання ситуаційних вправ) передбачає всебічний аналіз представленої ситуації педагогічної діяльності, що обговорюється під час відкритої дискусії й сприяє виробленню в учасників навичок прийняття рішень. Зазначений метод не є простим методом передачі знань, він є методом формування педагогічних компетентностей. Кейс містить у собі:

- 1) інформацію та чіткий опис подій, що надає можливість всебічно оцінити поведінку вчителя та учня (учнів) в обставинах, наближених до реальних;

- 2) проблемну ситуацію, яка передбачає декілька варіантів її вирішення і змушує задуматися навіть досвідчених педагогів-практиків;

- 3) цілі, які реалізуються під час дискусії та обговорення запропонованої ситуації.

В процесі підвищення професійної компетентності вчителів початкової школи, можна використовувати різноманітні кейси. Мова йде про наступні:

- 1) кейси-випадки (описання одного випадку, невеликого за розміром);
- 2) допоміжні кейси (метою є передача та засвоєння окремої інформації)
- 3) кейси-вправи (застосування на практиці контрактних прийомів та шляхів вирішення поставленої проблеми);
- 4) кейси-приклади (є своєрідним зворотнім аналізом ситуації);
- 5) комплексні кейси (для навчання виділенню істотної інформації від другорядної);
- 6) кейси-рішення (є вибудованим планом дій в окремих обставинах).

Кейси повинні мати друкований чи візуалізований (відео, наочність) характер. Загалом, З. Декунова виділяє такі завдання кейс-методу в процесі розвитку педагогічної компетентності вчителя:

- 1) розвиток логічного та аналітичного мислення;
- 2) розвиток творчого потенціалу;
- 3) розвиток здатності вирішувати педагогічні проблеми [13].

В. Берека задля підвищення педагогічної компетентності та майстерності радить вчителям початкової школи створити власне педагогічне портфоліо, яке буде мати електронний чи друкований характер. В нього доцільно помістити свої кращі уроки, цікаві прийоми, які можуть бути використані в урочній та позаурочній діяльності. Також у власному портфоліо можна внести дидактичні та наочні матеріали, продуктивні педагогічні технології, свої успіхи та досягнення. Вчителю важливо мати рефлексію по відношенню до своєї педагогічної діяльності, тому доцільно у портфоліо помістити окремі відеозаписи, щоденник рефлексії, зразки дитячих робіт, фотографії компонентів навчального процесу тощо. Власне педагогічне портфоліо надасть можливість педагогу оцінити свою діяльність, виокремити свої сильні та слабкі професійні сторони, створити методичну базу для своєї педагогічної діяльності та поділитися своїм педагогічним досвідом з іншими педагогами. Педагогічне портфоліо можна викласти у мережу Інтернет на спеціальні інформаційно-

освітні ресурси для педагогів. Таким чином, вчителі мають змогу не тільки підвищити власну педагогічну компетентність, але й допомогти, у виконанні цього завдання, своїм колегам [4].

Ю. Махновець звертає увагу на важливість повноцінної сформованості методичної компетентності у вчителя початкової школи, яка являє собою обізнаність з новітніми методологічними та теоретичними знаннями з різних галузей, особливостями сучасних процесів викладання і навчання молодших школярів, що практично реалізуються на основі інтеграційного та компетентнісного підходів. Для підвищення зазначеної компетентності треба забезпечити:

1) методичне середовище, яке включає інноваційні форми методичної роботи, дослідницьку діяльність, участь у форумах, конференціях, вебінарах, круглих столах, педагогічних web-квестах, методичних дискусіях, методичних фестивалях, методичних семінарах, масових он-лайн відкритих курсах тощо;

2) практику проведення занять, майстер-класів, тренінгів, створення власних проектів методичної web-сторінки або блогу, електронного портфоліо, представлення авторських методичних розробок, які включали б інформацію про сучасні тенденції розвитку початкової освіти, особливості сучасних процесів викладання і навчання молодших школярів, способів реалізації інтеграційного підходу в навчанні молодших школярів із використанням різноманітних форм, методів і технологій;

3) сприятливі умови для ефективного творчого потенціалу та безперервного професійного розвитку вчителів початкової школи [20].

О. Цвік виокремлює загальні правила підвищення педагогічної компетентності:

1. Треба любити свою професію.
2. Професійно самовдосконалюватися та самореалізовуватися.
3. Отримати визнання в колективі.
4. Систематично проводити самоосвітню діяльність.
5. Відвідувати курси підвищення кваліфікації.

6. Здійснювати роботу в методичних об'єднаннях [50].

Так як темою нашого дослідження є саме сертифікація як інструмент перевірки професійної компетентності педагогів, доцільно звернути увагу на поради її учасників щодо вдалого її проходження. Можемо виділити такі поради:

1. Перегляд та повторення Держстандарту та чинних освітніх програм.
2. Творчо підходити до виконання завдань.
3. Впоратися зі своїх хвилюванням, усвідомлюючи, що це є природним етапом становлення педагогічної майстерності [25].

Таким чином, за результатом аналізу наукових думок щодо проблеми підвищення професійної компетентності вчителів початкових класів, ми можемо виокремити такі рекомендації:

1. Бути самостійними та відповідальними у своїй педагогічній діяльності.
2. Формувати та дотримуватися свого стилю педагогічної діяльності.
3. Використовувати інтерактивні методи підвищення професійної компетентності (тренінги, лекції, семінари тощо).
4. Відвідувати курси підвищення кваліфікації.
5. Обмінюватися педагогічним досвідом.
6. Розробляти різноманітні освітні методики та заходи.
7. Використовувати ІКТ-технології та набувайте вміння користуватися ІКТ-інструментами.
8. Займатися самоосвітньою діяльністю.
9. Аналізувати власну педагогічну майстерність: виокремлювати свої слабкі та сильні професійні сторони.
10. Підходити до своєї роботи творчо.
11. Ознайомлюватися з новітніми освітніми технологіями та новими тенденціями в освітній діяльності.
12. Створювати власне педагогічне портфоліо.
13. Використовувати кейс-метод для підвищення педагогічної компетентності.

14. Щиро любити свою професію.

Отже, нами були розроблені методичні рекомендації вчителям початкових класів щодо підвищення рівня їх професійної компетентності та педагогічної майстерності. Були виділені оптимальні форми та методи, які можна використовувати в процесі виконання цього завдання та надані поради щодо розвитку педагогічних навичок та вдалого проходження сертифікації. Зазначені методичні рекомендації можуть бути використані вчителями початкових класів Нової української школи та покращити якість освітньої діяльності в початкових школах України.

ВИСНОВКИ

Отже, в кваліфікаційній роботі нами була теоретично обґрунтована значущість процедури сертифікації для визначення рівня професійної компетентності вчителів початкової школи.

Відповідно до першого завдання дослідження розглянута проблема професійної компетентності вчителів у наукових дослідженнях. В процесі теоретичного аналізу наукових публікацій за темою, нами були розглянуті такі опорні поняття дослідження як: «компетентність», «професійна компетентність» та «педагогічна компетентність». Компетентність є системою знань, які можна використовувати в різних видах діяльності. Професійна компетентність – це система знань та навичок, які особистість використовує саме у своїй професійній діяльності для її ефективності та продуктивності. Педагогічна компетентність, свою чергу, є інтегральною характеристикою, яка має змогу визначати здатність розв'язувати професійні проблеми й типові професійні задачі, що виникають в реальних ситуаціях професійної педагогічної діяльності, з використанням знань, професійного й життєвого досвіду, цінностей та нахилів.

Відповідно до другого навчання, був визначений зміст та особливості проведення сертифікації для вчителів початкових класів. Сертифікація педагогічних працівників є зовнішнім оцінюванням професійних компетентностей педагогічного працівника. Процес сертифікації містить три етапи: експертне оцінювання професійних компетентностей учасників сертифікації шляхом вивчення практичного досвіду їхньої роботи, самооцінювання учасником сертифікації власної педагогічної майстерності та оцінювання фахових знань та умінь учасників сертифікації шляхом їх незалежного тестування. Першим етапом сертифікації є незалежне тестування (ЗНО) педагогічних працівників. На ньому, за допомогою тестування, педагоги розкривають свої педагогічні знання. Другий етап – це самооцінювання власної

педагогічної діяльності. На зазначеному етапі, вчитель повинен самостійно оцінити свою педагогічну майстерність та її результати. Третій етап передбачає експертну оцінку педагогічної діяльності вчителя. Спеціальна експертна група, в процесі спостереження, за уроком (уроками) педагога робить експертний висновок щодо сформованості в нього педагогічної компетентності. Сертифікація вчителів початкових класів є пріоритетною в системі зовнішнього забезпечення якості освіти. Особливу увагу в процесі сертифікації приділяють етапу експертного оцінювання практичного досвіду вчителя. Проведення сертифікації педагогічних працівників початкової школи здійснюється на основі професійного стандарту «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти».

Згідно з третім завданням, дослідження, був виокремлений алгоритм дій учасника сертифікації. Загалом, можна виокремити такі кроки в процесі сертифікації педагогічних працівників: підготовка, реєстрація, проходження етапів сертифікації (ЗНО, самооцінювання, експертне оцінювання), отримання результатів сертифікації та подання апеляційної заяви, в разі незгоди з її результатами. Ми розглянули кожен з цих етапів та надали алгоритм дій для учасників сертифікації. Зазначений алгоритм стане у нагоді вчителям, які будуть її проходити у майбутньому.

Відповідно до четвертого завдання дослідження, був здійснений аналіз звітів за результатами сертифікації вчителів початкових класів 2020-2022 років (на матеріалах Українського центру оцінювання якості освіти. Можемо зробити висновок, що, незважаючи на те, що сертифікація вважається достатньо новим проектом, вона має багато позитивних відгуків від її учасників та відрізняється своєю зручністю та перспективністю. Впродовж 2020-2022 років сертифікати, які підтверджують професійну компетентність вчителів початкових класів отримали 3098 педагогів. Найбільш вдалим за результативністю можна вважати сертифікацію вчителів початкових класів 2021 року. Також треба відмітити наявність тенденції до збільшення учасників сертифікації кожного року та відповідно збільшення державної квоти. Це вказує на престижність цього

інструменту оцінювання педагогічних компетентностей серед вчителів. Нами було це підтверджено результатами власного емпіричного дослідження, в якому взяли участь 40 вчителів початкових класів міста Запоріжжя.

Згідно з п'ятим завданням дослідження, розроблені рекомендації вчителям початкової школи щодо підвищення рівня їхньої професійної компетентності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Holmes L. Understanding professional competence : beyond the limits of functional analysis. URL: [http:// www.re-skill.org.uk/re-skill/profcomp.htm](http://www.re-skill.org.uk/re-skill/profcomp.htm). (дата звернення: 14.10.2022)
2. Mansfield R. Functional Analysis – A Personal Approach. Competence and Assessment (quarterly bulletin of Employment Department’s Occupational Standards Branch). London : Hotel and Catering Industry Training Board, 1989. 242 p.
3. Walters M. A. Guide to Supervisory Training. London : Hotel and Catering Industry Training Board. 1979. 20 p.
4. Берека В. Є., Галас А. В. Професійна компетентність вчителя початкових класів : навч.-метод. посіб. Харків : Вид-во «Ранок», 2018. 496 с.
5. Бібік Н. М., Софій Н. З., Онопрієнко О. В. Нова українська школа : poradnik dla vchytelja : metod. posib. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
6. Бойко М. М., Генсерук Г. Р., Петришина О. І. Професійна компетентність майбутнього вчителя: цілі та механізми формування. *Професійна компетентність учителя Нової української школи: формування, розвиток та удосконалення* : матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Тернопіль, 6 квітня 2023 р.). Тернопіль : ТНПУ, 2020. С. 87-90.
7. Боловацька Ю. І., Кращенко Ю. П., Мироненко Л. Л. Інституційний аудит і сертифікація педагогічних працівників – складові системи зовнішнього забезпечення якості освіти. *Методика навчання природничих дисциплін у середній та вищій школі*. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/15284/1/Боловацька.pdf> (дата звернення: 16.10.2022)
8. Василиків І. Розвиток ІКТ-компетентності вчителів початкових класів в процесі безперервної освіти. *Молодь і ринок*. 2022. № 7. С. 61-65.

9. Василькевич Я. З., Рик С. М. Академічна доброчесність як складник професійної компетентності педагога. *Професійна компетентність учителя Нової української школи: формування, розвиток та удосконалення* : матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Тернопіль, 6 квітня 2023 р.). Тернопіль : ТНПУ, 2020. С. 9-11.

10. Вишпольська В. Ф. Зміст та структура професійної компетентності фахівця з міжнародних економічних відносин. *Вісник Запорізького національного університету*. 2018. № 1. С. 57-61.

11. Гноєвська О. Ю. Моделювання корекційно-педагогічної компетентності вчителя початкових класів у процесі професійної перепідготовки. *Науковий часопис*. № 37. С. 27-34.

12. Груць Г. М. Особистість і професійна компетентність педагога в сучасній освіті. *Професійна компетентність учителя Нової української школи: формування, розвиток та удосконалення* : матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Тернопіль, 6 квітня 2023 р.). Тернопіль : ТНПУ, 2020. С. 6-9.

13. Декунова З. В., Лавська А. М. Кейс-метод як засіб формування професійної компетентності вчителя початкових класів. *Особистісно-професійна компетентність педагога: теорія і практика* : збірник наукових статей. Суми : НІКО, 2022. С. 17-21.

14. Задунайська Ю. Формування професійної компетентності вчителя іноземної мови початкової школи. URL: <https://pedagogy.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/10/Стаття-1.pdf> (дата звернення: 13.10.2022)

15. Залевська Н. В. Формування педагогічної компетентності учителів початкових класів : метод. посіб. Житомир : Житомирська міська гімназія, 2018. 53 с.

16. Жукова А. Критерії та показники оцінювання якості професійної компетентності вчителя гімназії на засадах інноваційних технологій. URL: https://lib.iitta.gov.ua/712843/1/Zukova18_2st.pdf (дата звернення: 14.10.2022)

17. Кавун Ю., Руда О. Міжнародний досвід сертифікації педагогів. URL:

<https://osvita.ua/school/qualification/1482/> (дата звернення: 12.11.2022)

18. Корольова Г., Олійник В. Підсумки сертифікації: пілотний проєкт отримує 12 балів. URL: <https://sqe.gov.ua/pidsumki-sertifikacii-pilotniy-proie/> (дата звернення: 12.11.2022)

19. Макарова В. Три роки сертифікації вчителів: які результати й чи замінить вона атестацію. URL: <https://nus.org.ua/articles/chotyry-roky-sertyfikatsiyi-vchyteliv-yaki-rezultaty-j-chy-zaminyt-vona-atestatsiyu/> (дата звернення: 22.10.2022)

20. Махновець Ю. А. Методична компетентність вчителів початкової школи. *Особистісно-професійна компетентність педагога: теорія і практика* : збірник матеріалів II Всеукраїнської науково-методичної практичної конференції (м. Суми, 28 лютого 2018 р.). Суми : НІКО, 2018. С. 180-182.

21. Наливайко Г. В. Особливості самоосвітньої діяльності вчителів початкових класів у міжкурсовий період системи підвищення кваліфікації. URL: <https://www.sportpedagogy.org.ua/html/journal/2011-08/11ngvbtc.pdf> (дата звернення: 18.04.2023)

22. Нікітіна О. Сучасні підходи до формування повноцінної навчальної діяльності в умовах компетенізації початкової освіти. *Наукові записки*. 2018 № 103. С. 223-230.

23. Нова українська школа – все про НУШ у 2022 році. URL: <https://odo.com.ua/blog/sovety-pokupatelyam/nova-ukrayinska-shkola-vse-pro-nush-u-2022-rotsi/> (дата звернення: 20.10.2022)

24. Нові виклики та особливості організації Сертифікації – 2022. URL: <https://obukhiv.info/news/novi-vikliki-ta-osoblivosti-organizatcii-sertifikacii-2022/> (дата звернення: 24.01.2023)

25. Операція «сертифікація» – відгуки і поради учасниць. URL: <https://nus.org.ua/articles/operatsiya-sertyfikatsiya-vidguky-uchasnyts/> (дата звернення: 18.04.2023)

26. Особливості сертифікації та атестації педагогічних працівників.

URL: http://profosvitamk.org/index.php?option=com_content&view=article&id=1251:2018-08-14-11-22-28&catid=7:2011-06-22-11-10-48&Itemid=7 (дата звернення: 16.10.2022)

27. Підвищення професійної компетентності педагога – запорука підвищення якості освіти. URL: http://prohory-school.edukit.cn.ua/downloadcenter/zavuch_z_navchaljno-vihovnoi_roboti/pidvischennya_profesijnoi_kompetentnosti_pedagoga-zaporuka_pidvischennya_yakosti_osviti/ (дата звернення: 16.04.2023)

28. Плахотнюк С. Тестування вчителів початкових класів: що знати й уміти. URL: <https://oplatforma.com.ua/article/2589-testuvannya-vchitelv-rochatkovih-klasv-shcho-znati-y-umti> (дата звернення: 22.10.2022)

29. Поскрипко Ю. А., Данченко О. Б. Омпетенція і компетентність: консенсус. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2019. № 3. С. 117-127.

30. Про затвердження «Положення про сертифікацію педагогічних працівників»: Постанова КМУ від від 27 грудня 2018 р. № 1190. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1190-2018-%D0%BF#Text> (дата звернення: 21.10.2022)

31. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII зі змінами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2145-19> (дата звернення: 14.10.2022)

32. Професійний стандарт учителя. URL: <https://testportal.gov.ua/normatyvni-dokumenty-pedahog/> (дата звернення: 11.11.2022)

33. Сеньовська Н. Л. Професійна саморегуляція вчителя як елемент його ключових компетентностей в умовах Нової української школи. *Професійна компетентність учителя Нової української школи: формування, розвиток та удосконалення* : матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Тернопіль, 6 квітня 2023 р.). Тернопіль : ТНПУ, 2020. С. 23-26.

34. Сергієнко Н. Ф. Професійна компетентність сучасного вчителя. URL: http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/metod_upr_osvit/v_5/24.pdf (дата звернення: 13.10.2022)

35. Сертифікація 2022: етапи, терміни, алгоритм дій. URL: https://znayshov.com/News/Details/sertyfikatsiia_2022_etapy_terminy_alhorytm_dii (дата звернення: 02.04.2023)

36. Сертифікація від А до Я: що має знати завуч, щоб підготувати педагогів. URL: <https://sqe.gov.ua/sertifikaciya-vid-a-do-ya-shho-maie-znati-za/> (дата звернення: 24.01.2023)

37. Сертифікація вчителів 2022: перший етап – тестування – відбудеться 10 вересня. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/sertifikaciya-vchiteliv-2022-pershij-etap-testuvannya-vidbudetsya-10-veresnya> (дата звернення: 24.01.2023)

38. Сертифікація вчителів 2022: як відбудуватиметься незалежне тестування. URL: <https://choipro.edu.ua/?p=39104> (дата звернення: 13.11.2022)

39. Сертифікація вчителів 2023: Етапи, дати реєстрації та завдання тестів. URL: <https://osvitoria.media/experience/sertyfikatsiya-vchyteliv-yak-vona-prohodytyme-pid-chas-vijny/> (дата звернення: 25.03.2023)

40. Сертифікація вчителів: як вона проходитьиме під час війни. URL: <https://osvitoria.media/experience/sertyfikatsiya-vchyteliv-yak-vona-prohodytyme-pid-chas-vijny/> (дата звернення: 13.11.2022)

41. Сертифікація педагогічних працівників – офіційно. URL: <https://oplatforma.com.ua/article/1473-sertifikatsiya-pedagogichnih-pratsvnikv-teper-ofitsyno> (дата звернення: 16.10.2022)

42. Сертифікація педагогічних працівників. URL: https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php/Сертифікація_педагогічних_працівників#.D0.97.D0.B0.D0.B3.D0.B0.D0.BB.D1.8C.D0.BD.D0.B0_.D1.96.D0.BD.D1.84.D0.BE.D1.80.D0.BC.D0.B0.D1.86.D1.96.D1.8F (дата звернення: 01.12.2022)

43. Сертифікація педагогічних працівників очима учасників. URL: <https://konstschool3.jimdofree.com/вчителям/сертифікація-педагогічних-працівників-очима-учасників/> (дата звернення: 12.04.2023)

44. Сертифікація вчителів: час оцінювати проєкт. URL: <https://sqe.gov.ua/sertifikaciya-vchiteliv-chas-ocinyuvati/> (дата звернення: 21.10.2022)

45. Трифанова Д. А., Брижак Н. Ю. Особливості креативності як професійно вагової якості здобувачів вищої освіти. *Нова українська школа: стратегія розвитку особистості* : збірник тез доповідей II Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції (м. Мукачево, 15 лютого 2021 р.). Мукачево : Вид-во МДУ, 2021. С. 138-140.

46. Успішна сертифікація – достатня підстава для присвоєння наступної кваліфікаційної категорії. URL: <https://eo.gov.ua/uspishna-sertyfikatsiia-dostatnia-pidstava-dlia-prysvoiennia-nastupnoi-kvalifikatsiynoi-katehorii/2022/02/01/> (дата звернення: 13.11.2022)

47. Учаснику сертифікації. URL: <https://sqe.gov.ua/diyalnist/sertifikaciya/uchasniku-sertifikacii/> (дата звернення: 26.03.2023)

48. Федорович А. В. Професійна компетентність як результат підготовки фахівця в закладі вищої педагогічної освіти. *Вісник Черкаського університету*. 2018. № 18. С. 109-115.

49. Характеристика ЗНО вчителів початкової школи 2023 року. URL: <https://osvita.ua/school/teacher-certification/63895/> (дата звернення: 25.03.2023)

50. Цвік О. Розвиток професійної компетентності педагога у контексті реалізації нових Державних стандартів. URL: <https://naurok.com.ua/rozvitok-profesiyno-kompetentnosti-pedagoga-u-konteksti-realizaci-novih-derzhavnih-standartiv-i-vikoristannya-informaciy-nih-osvitnih-tehnologiy-231554.html> (дата звернення: 18.04.2023)

51. Черноус В. П. Сутність поняття «професійно-педагогічна компетентність» майбутнього вчителя початкової школи. URL: <http://www.scinotes.mgu.od.ua/archive/v33/42.pdf> (дата звернення: 13.10.2022)

52. Шевченко О. М. Особистісна компетентність вчителя як важлива складова його професійного зростання. *Професійна компетентність учителя Нової української школи: формування, розвиток та удосконалення* : матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Тернопіль, 6 квітня 2023 р.). Тернопіль : ТНПУ, 2020. С. 33-36.

53. Ширмова Т. Порівняльна характеристика компетентнісного та традиційного підходів у навчанні. URL: <https://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Bernatova8/subor/Shirmova.pdf> (дата звернення: 12.10.2022)

54. Як відбуватиметься сертифікація вчителів. URL: <https://osvita.ua/school/teacher-certification/69532/> (дата звернення: 14.11.2022)

ДОДАТКИ

Додаток А

Схема самоаналізу уроку вчителя

Схема самоаналізу уроку вчителя

Заклад _____ Клас _____ Дата проведення _____
 Учитель _____
 Предмет _____
 Тема уроку: _____
 Місце проведення _____

Тип уроку	Формування знань	Формування вмінь та навичок	Повторення та систематизація знань
	Закріплення та удосконалення знань	Удосконалення знань, вмінь та навичок	Перевірка знань
	Формування та закріплення знань	Застосування знань на практиці	Комбінований урок

Основні етапи уроку та їх ефективність

Етап уроку	Діяльність
Організаційний (___ хв)	<ul style="list-style-type: none"> Підготовка учнів до активної роботи на уроці та організація їхньої уваги ☐ формування належного мікроклімату ☐
Постановка мети та актуалізація знань (___ хв)	<ul style="list-style-type: none"> Визначення завдань уроку ☐ мотивація діяльності учнів з боку вчителя ☐ сприйняття завдань уроку учнями ☐
Перевірка домашнього завдання (___ хв)	<ul style="list-style-type: none"> Ефективність засобів виявлення якості виконання домашнього завдання всіма учнями ☐ цільова спрямованість діяльності та оперативність вчителя ☐ як перевірка д/з сприяє актуалізації опорних знань для подальшої роботи ☐ об'єктивність оцінки ☐
Етапи підготовки учнів до активного і свідомого засвоєння нового матеріалу (___ хв)	<ul style="list-style-type: none"> Завбачливе формування мети ☐ створення проблемної ситуації ☐ організація пізнавальної діяльності учнів ☐
Етап введення нових знань (___ хв)	<ul style="list-style-type: none"> Оптимальність добору навчального матеріалу ☐ реалізація принципів науковості, доступності, зв'язку з життям, міжпредметних зв'язків ☐ ефективність роботи з підручником та іншими джерелами ☐ добір та використання наочності й засобів навчання ☐ відповідність мови вчителя ефективному сприйняттю ☐ виправданість форми навчальної роботи та відповідність методів поставленій меті навчання ☐ раціональність використання часу ☐
Етап відтворення знань. Оволодіння учнями способами діяльності, закріплення та удосконалення знань (___ хв)	<ul style="list-style-type: none"> Чіткість формування вчителем завдань та запитань ☐ збалансованість репродуктивних та проблемних методів навчання ☐ успішність роботи учнів ☐ репродуктивний та репродуктивно-пошуковий рівні відтворення знань (способів діяльності) ☐ темп роботи учнів та їхня активність ☐ ефективність використання вчителем засобів активізації діяльності учнів ☐ наявність диференціації завдань для учнів з різними навчальними можливостями ☐
Етап узагальнення знаць (___ хв)	<ul style="list-style-type: none"> Раціональність та ефективність методів узагальнення матеріалу ☐ визначення істотних ознак та формулювання висновків ☐ доцільність та ефективність використання навчальних посібників, схем, креслень, карт тощо ☐ чи вдалося долучити до активної діяльності всіх учнів ☐
Контроль засвоєння: перевірка знань (___ хв)	<ul style="list-style-type: none"> Відповідність запитань та завдань завданням уроку ☐ раціональність використання різноманітних методів перевірки знань: фронтальна бесіда й індивідуальне опитування, текстове опитування ☐ постановка додаткових запитань з метою перевірки міцності, глибини усвідомлення ☐

	<ul style="list-style-type: none"> • створення нестандартних ситуацій та організація пошукових форм ☐ • створення атмосфери відповідальності на уроці ☐ • рецензування відповідей учнів ☐
Етап підбиття підсумків (_ хв)	<ul style="list-style-type: none"> • Висновки вчителя про ступінь успішності реалізації завдань навчання ☐ • стимулювання подальшої навчально-пізнавальної діяльності учнів ☐
Визначення і пояснення д/з (_ хв)	<ul style="list-style-type: none"> • Відповідність завдання завданням навчання ☐ • раціональність пропонуваного виду роботи ☐ • достатність і доступність роз'яснення ☐ • обсяг домашнього завдання ☐ • готовність виконання д/з учнями ☐

Досягнення мети уроку: _____

Позитивні моменти _____

Пропозиції по удосконаленню _____

1025 учителів початкових класів (58,4% від зареєстрованих), які за результатами вивчення практичного досвіду роботи набрали 94 бали та більше, успішно пройшли сертифікацію цього року. До 24 грудня вони отримують відповідні сертифікати, що дають право на присвоєння педагогічному працівнику наступної чи підтвердження наявної вищої кваліфікаційної категорії, а також на 20%-ову доплату до ставки заробітної плати.

Серед сертифікованих цього року учителів можна виокремити такий розподіл:

- 74% працюють у міській, 26% — у сільській місцевостях;
- 18% — віком до 30-ти, 29% — до 40-ка, 37% — до 50-ти і 16% — до 62 років;
- 12% спеціалістів, 19% мають другу, 24% — першу і 45% — вищу кваліфікаційні категорії;
- 10% мають педагогічне звання «учитель-методист», 19% — «старший вчитель», 71% не мають.

Протягом трьох років пілотування у сертифікації педагогічних працівників взяло участь 4170 учителів початкових класів, з них успішно пройшли — 2632 (63%).

Довідково.

Результати сертифікації визначаються на підставі кількості балів, набраної учасником сертифікації за результатами вивчення його практичного досвіду роботи. Сертифікат видається учасникам сертифікації, які набрали кількість балів, що дорівнює або перевищує кількість балів, мінімально достатню для видачі сертифіката, — пороговий бал.

Пороговий бал щороку визначається комісією, що утворюється Державною службою якості освіти. До складу комісії 2021 року вперше включено сертифікованих учителів попередніх років та розробників професійного стандарту вчителя початкових класів.

Підтвердженням видачі сертифіката педагогічному працівникові є наявність відповідної інформації в Єдиній державній електронній базі з питань освіти, яка може бути перевірена з використанням офіційного вебсайта технічного адміністратора зазначеної бази.

Додаток Б

Форма експертного висновку щодо оцінювання професійних компетентностей учасника сертифікації

ЕКСПЕРТНИЙ ВИСНОВОК

щодо оцінювання професійних компетентностей учасника сертифікації

1. ID учасника сертифікації

2. Учасник сертифікації

(прізвище, ім'я, по батькові)

3. Регіон, у якому працює учасник сертифікації

(область)

4. ID експерта I

5. ID експерта II

6. Результати оцінювання

Критерій	Бали	Критерій	Бали	Критерій	Бали	Критерій	Бали
1.1.	<input type="text"/> , <input type="text"/>	4.1.	<input type="text"/> , <input type="text"/>	8.1.	<input type="text"/> , <input type="text"/>	12.1.	<input type="text"/> , <input type="text"/>
1.2.	<input type="text"/> , <input type="text"/>	4.2.	<input type="text"/> , <input type="text"/>	8.2.	<input type="text"/> , <input type="text"/>	12.2.	<input type="text"/> , <input type="text"/>
2.1.	<input type="text"/> , <input type="text"/>	5.1.	<input type="text"/> , <input type="text"/>	9.1.	<input type="text"/> , <input type="text"/>	13.1.	<input type="text"/> , <input type="text"/>
2.2.	<input type="text"/> , <input type="text"/>	5.2.	<input type="text"/> , <input type="text"/>	9.2.	<input type="text"/> , <input type="text"/>	13.2.	<input type="text"/> , <input type="text"/>
2.3.	<input type="text"/> , <input type="text"/>	6.1.	<input type="text"/> , <input type="text"/>	10.1.	<input type="text"/> , <input type="text"/>	14.1.	<input type="text"/> , <input type="text"/>
2.4.	<input type="text"/> , <input type="text"/>	6.2.	<input type="text"/> , <input type="text"/>	10.2.	<input type="text"/> , <input type="text"/>	14.2.	<input type="text"/> , <input type="text"/>
3.1.	<input type="text"/> , <input type="text"/>	7.1.	<input type="text"/> , <input type="text"/>	11.1.	<input type="text"/> , <input type="text"/>	15.1.	<input type="text"/> , <input type="text"/>
3.2.	<input type="text"/> , <input type="text"/>	7.2.	<input type="text"/> , <input type="text"/>	11.2.	<input type="text"/> , <input type="text"/>	15.2.	<input type="text"/> , <input type="text"/>

7. Загальна сума балів за всіма критеріями

,

8. Відмітка про наявність інформації щодо проведення учасником сертифікації репетиції навчального заняття*

*у разі проставлення цієї відмітки опис обґрунтування подається на окремому аркуші у довільній формі

9. Експерт I

(прізвище, ім'я, по батькові)

(підпис)

10. Експерт II